

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ:
RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINA YÖNELİK İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP EZGİ ULUKUŞ

BALIKESİR, 2024

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ:
RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINA YÖNELİK İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP EZGİ ULUKUŞ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. SONNUR İŞİTAN

İKİNCİ TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ AHMET UYSAL

BALIKESİR, 2024

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY SAYFASI

Enstitümüzün Temel Eğitim Anabilim Dalı'nda 202212575009 numaralı Zeynep Ezgi ULUKUŞ'un hazırladığı "Okul Öncesi Dönemde Sosyal Bilgiler Eğitimi: Resimli Çocuk Kitaplarına Yönelik İnceleme" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 12/06/2024 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Prof.Dr. Mesut SAÇKES

İmza

Üye (Danışman) Prof. Dr. Sonnur İŞİTAN

İmza

Üye Doç.Dr. Cennet GÖLOĞLU DEMİR

İmza

10/07/2024

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

10/07/2024

Zeynep Ezgi ULUKUŞ

ÖNSÖZ

Sosyal bilgiler yaşamın kendisine dair tüm konuları kapsayan ve dünyada olup bitenleri farklı pencerelerden görmemizi sağlayan disiplinlerarası bir alandır. Resimli çocuk kitapları ise çocukların hayal gücünü zenginleştiren, onlara her sayfasında büyü, eğlenceli bir deneyim sunan en etkili araçlardır. Bu birleşimin geleceğin etkin, çok yönlü özelliklere sahip vatandaşların yetişmesinde önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

Eğitim sürecimin en önemli iki yapı taşı olan lisans ve yüksek lisans sürecimde desteğini koşulsuz şartsız bana sunan, engin bilgileri ve değerli görüşleriyle yoluma ışık tutan, her daim kendisinden ilham aldığım kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Sonnur İŞİTAN'a çalışmamdaki emeği için minnettarım, sonsuz teşekkür ederim. Sosyal bilgiler alanına ait araştırmalarımı yaparken tecrübeleriyle kılavuzluk eden ve motivasyonumu perçinleyerek çalışma sürecimde sağlam adımlarla ilerlememi sağlayan eş danışmanım Dr. Öğrt. Üyesi Ahmet UYSAL'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Geliştirilen araç için vermiş oldukları uzman görüşleriyle çalışmamı zenginleştiren, rehberlik eden sayın hocalarım Dr. Öğrt. Üyesi Gökçe Karaman Benli, Doç. Dr. Selma ŞENEL, Prof. Dr. Ruhi İNAN, Doç. Dr. Burcu SEZGİNSOY ŞEKER, Uzm. Serkan KOLUMAN ve Arş. Gör.Özge İDRİSOĞLU'na teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca lisans ve yüksek lisans sürecimde kendilerinden çok şey öğrendiğim sayın hocalarım Prof. Dr. Mesut SAÇKES, Doç. Dr. Dilan BAYINDIR, Doç. Dr. Kazım BİBER ve Arş. Gör. Dr. Merve AVŞAR'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Hedeflerime ulaşırken bana dair inançlarını koruyan ve sevgilerini kalbimde hissettiğim tüm dostlarıma ve en büyük destekçim olan biricik ailem, annem Gülşen ULUKUŞ, babam Güneş ULUKUŞ ile ablam Gözde Nur DEMİR ve eşi İsmail Deniz DEMİR'e minnetlerimi sunuyorum.

BALIKESİR, 2024

ZEYNEP EZGİ ULUKUŞ

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ: RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINA YÖNELİK İNCELEME

ULUKUŞ, Zeynep Ezgi

Yüksek Lisans, Temel Eğitim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sonnur IŞITAN

İkinci Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Ahmet UYSAL

2024, 77 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, ülkemizde sosyal bilgiler ile ilgili konulara yer veren okul öncesi döneme (3-6 yaş) yönelik yerli ve çeviri resimli kitaplarını incelemek ve sosyal bilgilere ait konuların yeterlik düzeyini ortaya koymaktır. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada doküman analizi modeli kullanılmıştır. Araştırmada örnekleme türü kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ve ayrıca ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme belirlerken ölçüt olarak; okul öncesi yaş grubuna (3-6 yaş) uygun olması, resimli öykü olması, sosyal bilgiler ile ilgili konuları doğrudan veya dolaylı içeriyor olması özellikleri baz alınmıştır. Buna göre araştırmanın örneklemini 2005-2023 yılları arasında basılan yerli ve çeviri 220 kitap oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu” ile “Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği” olmak üzere 2 araç kullanılmıştır. Geliştirilen araçlar için toplamda 5 uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşü sonrası son haline getirilen araçlar ile içerik analizi yöntemi kullanılarak resimli kitaplar değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler betimsel olarak sunulmuştur. Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu” kullanılarak kitaplar belirli kategorilere göre kodlanmış, geliştirilen rubrik ile kitaplar puanlanmıştır. “Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği”nden en çok 16 puan olmak üzere incelenen kitaplar değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre incelenen kitapların fiziksel özellikleri yönünden eksikleri olduğu, dil anlatım özelliklerinin çoğunlukla olumlu olduğu saptanmıştır. Kitapların sosyal bilgiler alanından en çok

birey ve toplum ile üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanlarına ağırlık verdiği belirlenmiştir. Bulgular sonucunda kitaplarda coğrafya, hukuk ve sosyoloji alanlarına daha fazla yer verilmesi gerektiğine ulaşılmıştır. Resimli çocuk kitaplarını sosyal bilimlerin her alt dalı özelinde detaylı inceleyen çalışmaların yapılması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Resimli Çocuk Kitapları, Okul Öncesi Dönem

ABSTRACT

SOCIAL STUDIES EDUCATION IN PRESCHOOL: AN INVESTIGATION OF ILLUSTRATED CHILDREN'S BOOKS

ULUKUŞ, Zeynep Ezgi

Master Thesis, Department of Elementary Education

Advisor: Prof. Dr. Sonnur IŞITAN

Second Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Ahmet UYSAL

2024, 77 Pages

The aim of this study is to examine the domestic and translated picture books for preschool children (3-6 years old) in our country including topics about social studies and to reveal the adequacy level of social studies topics. This qualitative study used the document analysis model. In this study, convenience sampling method and criterion sampling method were used. In determining the sample, the criteria were based on the characteristics of being suitable for the preschool age group (3-6 years), being an illustrated story, and directly or indirectly containing topics related to social studies. Accordingly, the sample of the study comprised 220 domestic and translated books published between 2005 and 2023. In the study, two tools developed by the researcher were used as data collection tools: "Preliminary Review Form for Picture Children's Books in Terms of Social Studies" and "Rubric for Evaluating Picture Books in Terms of Social Studies Themes". A total of 5 expert opinions were consulted for the developed tools. With the tools finalised after the expert opinion, picture books were evaluated using the content analysis method. The data obtained were presented descriptively. The books were coded according to certain categories using "The Form for Preliminary Examination of Illustrated Children's Books in Terms of Social Studies" and the books were scored with one rubric developed. The books were evaluated with a maximum of 16 points from "The Rubric for Evaluating Picture Books in Terms of Social Studies Themes". According to the results of the research, the books examined had deficiencies in terms of physical characteristics, while their language expression features were mostly positive. Additionally, the books mostly focused on the fields of individual and society and production,

distribution, and consumption from the field of social studies. As a result of the findings, geography, law and sociology should be included more in the books. It is suggested that studies analysing children's picture books in detail in each sub-branch of social sciences should be conducted.

Keywords: Social Studies, Illustrated Children's Books, Preschool Period

Kıymetli Aileme...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Tanımlar	5
2. İLGİLİ ALANYAZIN	6
2.1. Kuramsal Çerçeve	6
2.1.1. Çocuk Edebiyatı Tanımı ve Tarihçesi	6
2.1.1.1. Dünya Tarihçesi	7
2.1.1.2. Ülkemiz Çocuk Edebiyatı Tarihçesi	8
2.1.2. Resimli Çocuk Kitapları ve Önemi	9
2.1.2.1. Resimli Hikâye Kitaplarının Dış Yapı Özellikleri	13
2.1.2.2. Resimli Hikâye Kitaplarının İç Yapı Özellikleri:	13
2.1.3. Sosyal Bilgiler Eğitimi	15
2.1.3.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı	15
2.1.3.2. Dünyada Sosyal Bilgiler Eğitimi	16
2.1.3.3. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi	17
2.1.3.4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarına İlişkin Genel Bilgiler.....	18
2.1.3.5. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda Temel Beceriler	20
2.1.3.6. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda Değerler Eğitimi.....	20
2.1.4. Okul Öncesinde Sosyal Bilgiler Konuları.....	21

2.1.5. Ulusal ve Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Programlarında Sosyal Bilgiler Konularına Yer Verilme Durumu	23
2.1.5.1. Montessori Yaklaşımı	27
2.1.5.2. Waldorf Yaklaşımı	27
2.1.5.3. Reggio Emilia Yaklaşımı	28
2.1.5.4. Bank Street Yaklaşımı	28
2.1.5.5. High Scope Yaklaşımı	29
2.1.6. Okul Öncesi Eğitimde Sosyal Bilgiler Konularına Yer Verilmesinin Önemi.....	29
2.2. İlgili Araştırmalar	31
2.2.1. Konu İle İlgili Yurt İçi Çalışmalar	31
2.2.2. Konu İle İlgili Yapılmış Yurt Dışı Çalışmalar	34
3. YÖNTEM.....	36
3.1. Araştırmanın Modeli	36
3.2. Evren ve Örneklem.....	37
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	38
3.3.1. Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu	39
3.3.2. Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği	40
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	41
3.5. Verilerin Analizi	41
4. BULGULAR VE YORUMLAR	43
4.1. Örneklemi Oluşturan Kitapların İçerik Özelliklerinin Dağılımı	45
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
5.1. Sonuçlar	57
5.2. Öneriler.....	63
KAYNAKÇA	65
EKLER.....	75
EK 1- Bulgular ve Yorum Kısmında Örnek Verilen Kitap Listesi	75
EK 2- Ölçme Araçlarına İlişkin Örnek Maddeler	77

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. SBÖP 2018 ve 2023 Kazanım ve Açıklama Karşılaştırmaları.....	19
Tablo 2. SBÖP Öğrenme Alanları	20
Tablo 3. Utah State Office of Education.....	22
Tablo 4. Bilişsel Gelişim Alanı Kazanımları	24
Tablo 5. Sosyal-Duygusal Gelişim Alanı Kazanımları.....	24
Tablo 6. Önerilen Belirli Gün ve Haftalar	25
Tablo 7. 2024 Gelişim Alanları	26
Tablo 8. Örnekleme Oluşturan Kitapların Türü	37
Tablo 9. Örnekleme Oluşturan Kitapların Basım Yıllarına Göre Dağılımı	38
Tablo 10. Örnekleme Oluşturan Kitapların İçerik Türlerinin Dağılımı.....	38
Tablo 11. Örnekleme Oluşturan Kitapların Sosyal Bilgiler İle İlgili Temaları İçerme Durumu.....	43
Tablo 12. Örnekleme Oluşturan Kitapların Hitap Ettikleri Yaşlar	43
Tablo 13. Örnekleme Oluşturan Kitapların Fiziksel Özelliklerinin Dağılımı.....	44
Tablo 14. Sosyal Bilgiler Alanına İlişkin Yer Verme Durumu.....	45
Tablo 15. Örnekleme Oluşturan Kitapların Konu Özelliklerinin Dağılımı	48
Tablo 16. Örnekleme Oluşturan Kitapların Tema Özelliklerinin Dağılımı	49
Tablo 17. Örnekleme Oluşturan Kitaplarda Yer Alan Değerlerin Dağılımı.....	50
Tablo 18. Örnekleme Oluşturan Kitapların Dil ve Anlatım Özelliklerinin Dağılımı	52
Tablo 19. Örnekleme Oluşturan Kitaplara İlişkin Yardımcı Bilgiler	53
Tablo 20. Örnekleme Oluşturan Kitapların ‘Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriğinden’ Aldıkları Puanların Dağılımı	54
Tablo 21. Örnekleme Oluşturan Kitapların Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriğinden Aldıkları Toplam Puanların Dağılımı.....	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Sosyal Bilgiler Eğitimine Okul Öncesi Eğitimde Yer Verme Nedeni 31

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
NAEYC	: Ulusal Küçük Çocukların Eğitimi Derneği
NCSS	: ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
SBÖP	: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
vd.	: Ve Diğerleri

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi tanımlanmış ve amaçları, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ortaya konulmuştur. Aşağıda bu alt bölümlere ayrıntılı bir şekilde yer verilmektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Günümüzde örgün eğitimin süresinin artması, aile yapısının değişmesi ve bilimsel verilere dayalı okula hazırlık sürecinin çok daha fazla belirleyici olmasıyla birlikte okul öncesi eğitim kapsamında yer alan müfredatın üst basamaklardaki dersler açısından yeterliği ve gelişimsel uygunluğu önem kazanmıştır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersine temel oluşturacak kazanımlar ve bu kazanımlara yönelik içeriğin ilişkisinin farklı boyutlardan ele alınması ve dönem özelliklerine yönelik uygunluk ve yeterlik düzeyi anlam kazanmıştır. Okul öncesi eğitim en genel ifadeyle çocuğun doğumundan itibaren temel eğitim dönemine kadar olan süreci kapsayan ve çocukların gelişimlerinin aile ve kurumlar aracılığıyla desteklediği eğitim dönemi olarak tanımlanmaktadır (Gül, 2008). Bu dönem içerisinde çocuk kendisine sunulan iletişim kanallarının dışında dış çevreden gelen uyaranlara da açık hale gelmektedir ve ilk kez duygusal ve toplumsal ilişkileri derinlik kazanmaktadır (Oktay, 1990). Bronfenbrenner'in "Ekolojik Sistem Modeli" kuramında yer alan şekliyle ise çocuğun çevresi dört alt sistemden oluşan ve dahil olduğu aile yapısı ile son halkadaki toplumdaki genel geçer değer ve normlar olmak üzere büyük bir hiyerarşik küme olarak ele alınır (Bronfenbrenner ve Morris, 2006). Kuram çocuğun yaşadığı çevresinin farklı boyutlarının birlikte önemini ve bir çocuk yetiştirmenin tüm toplumun görevi olduğuna değinir (Taşkın, 2018, s. 68).

Sosyal çevre ismini verdiğimiz birleşimlerin ana kaynağı olan ve insana dair birçok dinamiğin yapı taşı olan sosyal bilgiler alanı ise birçok kavramla zincirleme şekilde iç içedir ve hepsini kendi bünyesi altında toplamaktadır (Kaya ve Öner, 2017).

Köken olarak sosyoloji biliminin “social” kökünden gelen bu kelime grubuna ilişkin olarak Sözer (2008) çalışmasında bir toplumda yaşayan insanların gündelik yaşayışından ilişkilerine kadar uzanan, o toplumun kültürü ve dünya üzerindeki diğer toplumlar içindeki yeri ile ilgili temel ve genel bilgilerin önemli bölümünü sosyal bilgilerin oluşturduğunu belirtmiştir (Deveci, 2009). Disiplinler arası yaklaşımı benimseyen ve geniş bir konu yelpazesine sahip “Sosyal Bilgiler” dersinin hedeflediği esas tanımlardan biri de sosyal bilimlerin küçük yaş gruplarına uygun düzeyde indirgenmesidir (Öntaş, Çarıkçı ve Arkan Sezgin, 2021). Özetle 0-72 aylık çocukları kapsayan okul öncesi dönemde sosyal bilgiler erken çocukluk programının içerik olarak toplumsal becerilere sahip önemli bölümünü oluşturmaktadır (Mindes, 2005).

Çocuklar ülkeleri ve dünya hakkında merak ettiklerini öğrenirken hayal güçlerini, iletişim becerilerini ve duyarlılıklarını kitaplar aracılığıyla geliştirirler ve günlük yaşamda deneyim kazanırlar. Sosyal davranış örnekleri hakkında fikir sahibi olarak toplum içinde buna uygun şekilde davranışları sergilerler (Demircan, 2006). Türkiye’de uygulanan “MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı” nda sosyal bilgiler alanına ilişkin değerleri, kavramlar ayrıca bir bölüm olarak bulunmamaktadır ancak program içerisinde sosyal bilgilere yönelik kazanım ve göstergeler yer almaktadır. Programda gelişim özellikleri olarak “Sosyal-Duygusal Gelişim Alanı”nda yer almaktadır (MEB, 2013).

Okul öncesi dönemde resimli kitapların rolü büyüktür. Okul öncesi dönem grubuna hitap eden kitap türü ise başlangıç aşamasında oyun arkadaşı niteliği göstererek çocukların tüm gelişim alanlarının gerekliliklerini karşılayan resimli kitaplardır (Arıcı ve Işıtan, 2021). Resimli kitaplar da önemli olan resimdir ve yazı tamamlayıcı konumda yer almaktadır (Gönen vd., 2014). Resimler yoluyla istenilen amaçlara kolaylıkla ulaşılır ve kavramlar çocuklara aktarılır (Kılıç vd., 2017).

Alanyazında bulunan çalışmalar incelenip değerlendirildiğinde sosyal bilgilerin okul öncesi dönemdeki yeri ve önemiyle ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür (Öntaş, Çarıkçı ve Arkan Sezgin, 2021). Yer alan çalışmalarda resimli kitapların sosyal bilgiler ile ilgili değerlendirilmesine yönelik sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Resimli kitapların eğitimdeki öneminden dolayı içerik özelliklerinin çocukların her gelişim alanı ve gelişimsel ihtiyaçlarını destekleyici türde olması önemlidir. Bu nedenle, ülkemizde basılan yerli ve çeviri resimli çocuk

kitaplarının içeriklerinin ve resimlemelerinin sosyal bilgiler alanı açısından ne durumda olduğunu saptamak, kitapların bu konulara yeterlik düzeyini belirlemek araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ülkemizde okul öncesi döneme (3-6 yaş) yönelik yerli ve çeviri resimli kitaplarının içerik ve resimlemelerini sosyal bilgiler alanı açısından incelemek ve sosyal bilgilere ait konuların yeterlik düzeyini ortaya koymak araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorular temel problemin alt sorularını oluşturmuştur.

1. Türkiye’de okul öncesi çocuklar için sosyal bilgiler ile ilgili konuları işleyen resimli kitaplar hangi konu/kavram/değerlere yer vermektedir?
2. Türkiye’de okul öncesi çocuklar için sosyal bilgiler ile ilgili konuları işleyen resimli kitapların iç ve dış yapı özellikleri nitelik ölçütlere sahip midir?
3. Türkiye’de okul öncesi çocuklar için sosyal bilgiler ile ilgili konuları işleyen resimli kitaplar sosyal bilgiler alanında ele aldıkları konular için yeterli özelliklere sahip midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal bilgiler insanı temel alan ve toplumların birbirleriyle ilişkisini inceleyen sosyal bir disiplindir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar ise beraber yaşadığı en küçük çekirdek topluluk olan ailesiyle birlikte kendisinin gelişimine katkı sağlayan tüm farklı oluşumları merak eder, keşfederek tanımak ister. Yaşadığımız dünyaya ve onu oluşturan parçaları eleştirel bir düzeyde sorgularken küçük yaşlardan itibaren demokratik toplumun en önemli yapı taşlarından biri haline gelir. Bu bakış açısıyla düşünüldüğünde çocuklara küçük yaştan itibaren sosyal bilgiler alanındaki kavramları, kazanımları ve değerleri kazandırmak onlara kişilik gelişimlerinde ve toplumsal becerilerinde olumlu açıdan katkı sağlayacaktır. Öğretmenler sosyal bilgiler ile ilgili konu/kavram/değerleri çocuklara farklı türde etkinlikler hazırlayarak eğitim ortamlarında kazandırabilirler (Mindes, 2008). Sorgulayan, düşünen ve duyarlılığı yüksek bireyler yetiştirebilmek için çocukların bebeklikten itibaren,

nitelikli kitaplarla buluşturulması gerektiği sıkça dile getirilmektedir (Büyükalan ve Harmankaya, 2019). Çocuklar resimli kitaplar aracılığıyla örneğin sosyal bilgiler alanıyla ilgili konulardan biri olan kendi kültürlerine ait özellikleri ve farklı kültürleri kitaplar sayesinde tanıyabilmektedir (Kılınçcı ve Can, 2020).

Resimli çocuk kitaplarına ilişkin konu ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında genellikle sosyal bilgiler ile ilgili çalışmaların ilkökul ve ortaokul düzeyinde sınırlı olduğu görülmektedir (Öner ve Yiğit, 2021). Sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili konular erken çocukluk dönemi içinde büyük önem taşıdığından bu döneme yönelik eğitim materyalleri içeriğinde yer verilmesinin gerekliliği anlaşılmıştır. Sosyal bilgiler ile ilgili konuları çocuklara kazandırırken oyun, müzik, sanat, drama etkinliklerinin yanı sıra Türkçe etkinliklerinde de faydalanmak işlevsel olacaktır. Bu sebeple çocukların sosyal bilgiler ile ilgili konuları ele alan nitelikli resimli kitaplara erişiminin sağlanması önemlidir. Alanyazında sosyal bilgiler ile ilgili sınırlı çalışma olduğundan resimli kitapların sosyal bilgiler açısından ele alınması gerekliliği doğmaktadır. Bu sebeple bu çalışmanın sosyal bilgiler ile ilgili resimli kitapların belirlenmesi açısından ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmacı tarafından geliştirilen “Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu” ile “Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği” sosyal bilgileri ele alan resimli kitapları değerlendirmede yeterlidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 2005-2023 yılları arasında basılmış 220 resimli kitap ile sınırlıdır.

Bu çalışmada incelemesi yapılan kitapların özellikleri kullanılan değerlendirme formundaki maddelerle ve geliştirilen rubrik ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Okul Öncesi Dönem: “En geniş anlamıyla çocuğun doğumundan ilkokula başlayıncaya kadar süren döneme ‘okul öncesi dönem’, bu dönemdeki eğitsel etkinliklerin tümüne de ‘okul öncesi eğitim’ adı verilir” (Oktay, 1990, s. 151).

Sosyal Bilgiler: Beşerî bilimlerden, doğa bilimlerine kadar çok geniş bir konu alanı bulunan çok yönlü bir eğitim programına sahip insanı hedef alan en temel derslerden birisidir (Melendez, Beck ve Fletcher, 2000’den akt. Uçuş Güldalı, 2017).

Resimli Çocuk Kitapları: “Bir-yedi yaş arasındaki çocukların okuduğu ya da kendilerine okunan kitaplar “Resimli Kitaplar” olarak ayrı bir tür altında toplanır. Yani içinde resim olan her kitap bu tür içine girmez. Resimli kitaplarda basit bir hikâye veya masal, ard arda resimlerle, hem metin hem resim yoluyla çocuğa anlatılır. Hatta bazen hiç metin olmayabilir. Metnin varlığı halinde, resimle metin birbirinin tamamlayıcısı durumundadır. Resimler tek başına olayı anlatabilecek güçtedir” (Tuncer, 2000, s. 202). Okul öncesi yaş grubu resimli çocuk kitaplarında 3/4 oranında resim 1/4 oranında yazı olmalıdır (Gönen vd., 2012).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın bu bölümünde araştırmaya ilişkin kuramsal temeller, yapılan araştırmalar araştırma problemlerine yanıt niteliğinde alt başlıklar halinde sunulmuştur.

2.1.1. Çocuk Edebiyatı Tanımı ve Tarihçesi

Erken çocukluk dönemi ile ergenlik dönemi arasındaki evrede çocukların hayal dünyalarının zenginleşmesine katkı sağlayan, dil gelişimlerini destekleyen ve onların anlama düzeylerine hitap eden sözlü ve yazılı ürünlerin tamamı çocuk edebiyatı olarak tanımlanmaktadır (Yavuz, 2019).

Çocuk edebiyatı eğitimi beyne olduğu kadar kalbe de yöneliktir. Edebiyat çocuklara zaman ve mekân fark etmeksizin diğer insanların yaşam deneyimlerine yönelik bilgiler verir (Gönen ve Veziroğlu 2013).

Yazınsal açıdan nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarının varlığı bilişsel, dilsel, sosyal-duygusal olmak üzere çeşitli alanlarda bir uyaran görevi görmektedir. Bu uyaranlar ile sık sık etkileşime girilmesi ve destekleyici ortamların varlığı çocuğun doğduğu andan itibaren gelişimi üzerinde etkili olan değişkenlerdir. Gereksinimlerine uygun kitaplar ile buluşturulan çocukta okuma kültürü edinimi gerçekleşir. Böylece çocuk karşılaştığı yazınsal metinlerde dilin gücünü duyumsar, çevresini tüm boyutlarıyla sezinler ve nihayetinde bir kılavuz eşliğinde yeni yaşantılar edinir (Sever, 2006). Buna göre gelişim alanlarını göz ardı etmeden, çocuğa göreliği ve çocuk gerçekliğini dikkate alarak ancak edebiyatın sahip olduğu temel nitelikleri göz ardı etmeden özel olarak hazırlanmış kitapların kapsamı iyi belirlenmelidir.

Çocuk edebiyatı alan yazınında sıkça sözü edilen “*çocuğa görelik*” biçim ve içerik bakımından çocuğun çağrışım gücünü vurgulayan, dili ve anlatımıyla sadeliği

yakalayabilen, duygu ve düşünce yönünden zengin, ayrıntılarda boğulmayan kavram olarak betimlenir. “Çocuk gerçekliği” ise çocukların algılama düzeylerinin yetişkinlerden farklı olması, nesnel olmayan farkların açığa çıkmasıdır (Dilidüzgün, 2006).

Çocuk edebiyatı ve ürünleri edebiyat dalları içerisinde diğerlerine kıyasla çeşitli sorumlulukları bulunan çok yönlü bir alandır. Çocuk edebiyatının estetik olarak duyuşsal ihtiyaçları giderme, öğrenmeye karşı olumlu bir tutum kazanmasını sağlama, çocuğa yaşamın kendisini tanıtmaya ve sosyalleştirmesinin yanı sıra yaratıcı düşünme becerisini geliştirme gibi birçok işlevi bulunmaktadır (Karatay, 2007).

Çocuk kitapları evrensel ve ulusal değerlere önem veren ve belirli bir ideolojiden uzak olan kitaplar olmasıyla da yetişkin kitaplarından ayrılmaktadır. Nitelik bakımından iyi tasarlanan kurgu ve karakterler, yalın ve günlük konuşulan bir dil kullanımı ile bu edebi tür çocuklara kazandırılmak istenen davranışlar için beklenen yararı sağlamaktadır (Orhan ve Pilav, 2021).

Bilişsel, sosyal, dilsel ihtiyaçları karşılayan çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuk gerçeğinden hareketle temel eğitsel ilkelere sahip olması beklenmektedir. Bunlar dış yapı özellikleri olarak adlandırılan büyüklük, boyut, kâğıt, kapak, sayfa düzeni ve resimler ile konu, plan, karakterler, dil ve anlatım özelliklerini içeren içyapı özellikleridir (Gençer, 2021).

2.1.1.1. Dünya Tarihçesi

Masallar, efsaneler, halk öyküleri ve tekerlemelerin yer aldığı çocuk edebiyatı ürünlerinin tarihi okuma yazma öncesindeki çağlara kadar uzanmaktadır. Çocuklar için sözlü kültürün bilinen en eski temsilcilerden olan Ezop, İlyada ve Odessa destanları 16. ve 17. yüzyıllara kadar etkisini sürdürmüştür. Ancak bu eserlerin içeriği çocukların ilgi ve ihtiyaçları göz önüne alınarak düzenlenilmemiştir (Reynolds, 2011).

Romalılarda ve Avrupa'da Hıristiyanlığın yaygınlaşmasıyla birlikte eğitim, kiliselerde gerçekleşmiş ve orta çağda kiliseler kilit rol oynamıştır. Ancak bu dönemde de çocukluk dönemine özel bir vurgu yapılmamıştır. Dönemin ünlü öyküleri arasında yer almış epik şiir olarak bilinen “*Beowulf*” da kahramanlık öyküleri anlatılmaktadır (Işıtan, 2005).

Geçen yıllar içerisinde çocukların kitaplarda kendilerini ve dünyayı nasıl algıladıkları, karakterlerin nasıl canlandırıldığı ve edebiyat ile güçlü bir ilişki kurabildiklerinde akranlarıyla, aileleriyle kurdukları iletişimin niteliği sosyal ve kültürel bağlamda odaklanması gereken bir problem durumu haline gelmiştir (Rogers, 1999). Bu yıllardan itibaren ise yaşanan siyasi ve toplumsal olayların da etkisiyle birlikte çocuk edebiyatının seyri hızlı bir gelişim göstermiştir. Fransa, İngiltere, Almanya ve Rusya gibi ülkelerde başlayan değişim rüzgârları sonraları Amerika Birleşik Devletleri'nde de yaşanmıştır. 18. yüzyıl döneminde J.J Rousseau'nun kendi çocuğundan etkilenerek yazdığı “*Emil*” adlı eserde özveri, dürüstlük ve erdem gibi çeşitli konular işlenmiştir. Bu eser 20. yüzyılın başlarına kadar dünya çocuk edebiyatını etkilemeyi başarmıştır. Bilim kurgu alanında ise öne çıkan isimlerden biri olan Jules Verne'in “*Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*”, “*Seksen Günde Devri Alem*”, “*Aya Yolculuk*” gibi onlarca eseri birçok dile çevrilmiştir (Kardaş ve Alp, 2013).

19. yüzyıl İngiltere'sinde Lewis Carroll'un “*Alice Harikalar Diyarında*”, Charles Dickens'in “*David Copperfield*” gibi eserleri öne çıkmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise dini ve öğretici eserler ile birlikte Mark Twain “*Tom Sawyer'in Maceraları*” ve Robert Louis Stevenson, “*Defne Adası*” popüler kitaplar içerisinde yer almıştır. Günümüzde ise kitapların içeriğinde daha çok fantastik unsurlar ağır basmaktadır. Filme uyarlaması da yapılan J.K Rowling tarafından yazılan “*Harry Potter*” serisi 2000'li yılların unutulmayan eserleri arasındadır (Koyuncuoğlu, 2021).

2.1.1.2. Ülkemiz Çocuk Edebiyatı Tarihçesi

Ülkemizde sözlü kültür ürünleri denildiğinde ilk akla gelen Oğuz Kaan Destanı ve Dede Korkut Hikayeleriyle birlikte çocuk edebiyatının temelleri ortaya atılmıştır. Yıllar içerisinde çocuğa bakış ve çocuk meselesi önem kazandıkça yazılı eserler de artış göstermiştir. Divan edebiyatı döneminde Nabi'nin oğluna öğüt vermek amacıyla yazdığı “*Hayriyye ve Sümbülzade*” Vehbi'nin oğluna verdiği ahlak ve görgü derslerini içeren “*Lütfiye-i Vehbi*” adlı eseri çocuklara seslenmek üzere yapılmış sayılı yapıtlardandır. Tanzimat dönemine gelindiğinde çocuklar tarafından okunan ilk çeviriler Şinasi'nin La Fontaine'den dilimize aktardığı fabllar olan “*Tercüme-i Manzume*” (1859) ve Fenelon'dan tercümesi Yusuf Kâmil Paşa

tarafından yapılan “*Telemak*” (1862) yine alandaki ilk tecrübelerdir. Recaîzade Mahmut Ekrem ve Ahmet Mithat ve Muallim Naci gibi sanatçıların da çocuk edebiyatındaki katkıları büyüktür (Sınar, 2006). Ahmet Mithat Efendi, toplumun sorunlarını çözmek için eğitim fırsatlarının temelden itibaren yaratılması gerektiğine inandığından çocuk eğitimi konusu üzerinde çalışmalara ağırlık vermiştir. Çocuklara ders vermek ve o dönemin eğitim anlayışını yansıtmak için kaleme aldığı “*Kıssadan Hisse ve Hâce-i Evvel*” bilinen eserlerindedir (Karagöz, 2018).

Kırımlı Türk bir eğitimeci olan Sıdkı Efendi tarafından 1869 yılında çıkarılmaya başlanan ilk çocuk dergisi “*Mümeyyiz*” çocuklara özel yayınların sayısının çoğaltılması için öncü bir girişim olmuştur (Somuncuoğlu Özot, 2020).

Cumhuriyet Döneminde örgün ve yaygın eğitimle uğraşmış olan Eflâtun Cem Güney “*Açıl Sofram Açıl*” kitabındaki masalları ile bilinmektedir. Nazım Hikmet’in çocuklar için yazdığı “*Sevdalı Bulut*” ve Orhan Veli Kanık’ın “*La Fontaine Masalları*”nı şiire dönüştürerek yeniden yaratması bugün bile edebiyat çevresinde gücünü göstermektedir. Şiir alanında Fazıl Hüsnü Dağlarca, gülmece alanında Aziz Nesin, çocuklar arasında “*Hababam Sınıfı*” eseri ile tanınan Rıfat Ilgaz, Talip Apaydın ve yurt dışındaki işçi sorunlarını ele alarak çocuk edebiyatında “*Yurdumu Özledim*” eseri ile bu konuya ilk eğilim gösteren Gülten Dayıoğlu dönemin en verimli yazarlarından (Alpay, 1980).

Cumhuriyet Dönemi’nde aydın hareketi olarak başlayan ve devam eden süreçler, devlet politikası olarak ele alınmıştır ve çocuk edebiyatının yaygınlaşması için çabalar sürmeye devam etmektedir (Neydim, 2020).

2.1.2. Resimli Çocuk Kitapları ve Önemi

Resimli çocuk kitapları çocukların yaşam içerisinde karşılaştıkları ilk kitaplardır. Resimli kitaplar, 0-6 yaş grubundaki çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak, gelişim alanlarını desteklemek için hazırlanan başkaları tarafından okunan görselliği yüksek kitaplar olarak bilinmektedir. Çocuklara yeni deneyimler sunmasının yanı sıra eleştirel bir bakış açısını kazandıran bu kitaplar okul öncesi dönem için 0-3 yaş ve 3-6 yaşa yönelik olmak üzere iki gruba ayrılabilir (Gönen, Uludağ, Tanrıbuyurdu ve Tüfekçi, 2014).

Birçok kişi tarafından çocuklara yönelik ilk resimli kitap, Johannes Amos Comenius tarafından kaleme alınan “*Orbis Sensualium Pictus (Resimlerdeki Görünür Dünya)*” adlı eser olarak bilinmektedir. Bu kitap, resimlerin ağaç kalıplarına oyulmasıyla oluşturulmuş, okuma yazma öğretmeyi hedefleyen bir sözlük şeklindedir. Ülkemizde ise 13.yüzyıl da Anadolu'da Selçuklu Türkleri tarafından hazırlanan “*Varaka ile Gülşah*” isimli kitap, bölgede yapılan ilk resimli kitap örneğidir (Arıcı, 2023).

Çocuğun anlam dünyasına açılan bir kapı görevi gören bu resimli kitaplar ilk bebeklik kitapları, ABC kitapları, kavram kitapları, bez kitaplar, etkinlik kitapları, tekrarlı kitaplar gibi öğretici durumu bulunan resimli kitaplar ve yazınsal açıdan sözcüklü ya da sözcüksüz resimli öykü kitapları olarak kategorilendirilebilir (Şahin, 2014).

ABC- Alfabe Kitapları: Alfabe kitapları, erken okuryazarlık eğitiminin temelini oluşturan önemli araçlardır. Bu kitapların değeri, çocukları harf adları ve sesleri arasında bağlantı kurmaya teşvik eden bir bulmaca olarak kullanılmalarından gelir. Temel olarak, alfabe kitapları, çocuklara harf adları ve seslerini öğrenmelerine yardımcı olma kapasitesi ile öne çıkar. Bu kitaplar, görsel öğrenme deneyimleri aracılığıyla çocuklara harf adları ve sesleri arasındaki ilişkiyi kurma fırsatı sunmaktadır (Willoughby vd., 2015).

Kavram Kitapları: Kavram kitapları, bir kavramın ne olduğunu tanımlayan ve uygulamalı öğrenme deneyimlerini destekleyen kitaplardır. (Carlson, 1995). Bu kitaplar renkleri, zıt kavramları sayıları, harfleri, mevsimleri, duyguları gibi temel kavramları öğretmeye yardımcı olmak için kullanılmaktadır (Russel, 1995).

Bez Kitaplar: Bebekler veya küçük çocuklar için üç boyutlu tasarlanmış olan, takıp çıkarılabilen yumuşak bez veya kumaştan olan kitaplardır. Bu kitaplar oyuncak kitaplar türüne de girmektedir (Matulka, 2008).

Etkileşimli Kitaplar (Interactive Books): Etkileşimli kitaplar, kitaba dokunulduğunda hareket kavramını vurgulayan özel bir kitap türüdür. Bu kitaplar, okuyucudan belirli, yoğun ve sürekli etkileşimler gerektirir. Kitap hareketli parçaları itmek gibi tasarıma sahip “pop-up” gibi bileşenlere sahiptir. Bu tür hareketli kitaplar kelimeler, resimler ve hatta nesnelere özgün formatını anlamak için bir oyun, oyuncak veya bulmaca gibi düşünülmemelidir (Reid-Walsh, 2017).

Sayma Kitapları (Counting Books): Sayma kitapları genellikle sınıf öğretmenleri tarafından küçük çocukların sayılara ve sıralamaya aşına olmalarına yardımcı olmak için kullanılır. Daha büyük çocuklar için, toplama, çıkarma, gruptama ve kümeleme veya daha yüksek sayılara uzanan matematiksel kavramları kullanan sayma kitapları tercih edilebilir. Sayma kitapları basit veya ayrıntılı olabilir, belirli bir tema veya kavram etrafında tasarlanabilir, tasarımda karmaşıklık açısından farklılık gösterebilmektedir (Fingon, 1995).

Sözcüksüz-Sessiz Kitaplar (Wordless Books): Küçük çocuklara bir hikâye anlatmak için tamamen resimlere dayanan ve sözcüklerden oluşmayan kitaplardır (Jalongo, Dragich ve Conrad, 2002). Sözcüksüz kitaplar a) kavram kitapları, b) tematik veya sıralı kitaplar, c) bilgi veren bilim veya sosyal çalışmalar gibi içerik alanı kitapları, d) görsel oyun kitapları ve e) anlatısal hikâye kitapları olarak beş farklı kategoriye ayrılmaktadır (Dowhower, 1997 s.64).

Bilgi Veren Kitaplar: Bilgi veren kitaplar, bir konu hakkında kurgusal olmayan bir anlatımı tercih eder. Bilgi vermek istediği konuda gerçeğe yönelik ifadeler kullanır. Olayları kronolojik sırayla aktarabilir. İzlenebilecek adımları gösterir, grafikleri veya ölçüleri kullanır. Kelimeleri ve açıklamalarına bilimsel bir dil kullanımı ile yer vererek kavram yanlışlığının önüne geçmek ister (Duke, 2009).

Dijital Kitaplar: Bir diğer ismi e-kitaplar olan dijital kitaplar, multimedya ve etkileşimli özelliklere sahip dokunmatik ekranlarda sunulan anlatılardır. Ebeveynle iş birliği içinde kullanıldığında sahip olduğu yüksek kalite görselleri ve etkileşimli tasarımıyla ile dil gelişimi üzerinde etkileri bulunmaktadır. Basılı kitaplarla karşılaştırıldığında hem olumlu hem olumsuz özellikleri vardır (Kucirkova, 2019).

Çocuklar için resimli öykü kitapları özellikle okul öncesi dönem çocuklarının gelişimlerinin önemli bir parçasıdır ve ebeveynler, çocuklarına bu kitapları erken yaşta tanıtmalıdır. Bu kitaplar, okunulan veya dinlenen öyküleri eğlenceli şekilde onların belleklerine işlemelerine destek olurken merak duygularını geliştirir. Çocukların anlayabileceği bir dilde özenle hazırlanan öykü kitaplarının, kısa ve anlaşılır bir şekilde sunulması da dikkat edilmesi gereken bir konudur. Bu süreçte çocuklar, kelime dağarcıklarına yeni kelimeler ve anlamlar ekleyebilirler. Ancak bu kelimeler çocuğun seviyesine uygun düzeyde olmalıdır. Resimli öykü kitaplarında bulunan görseller ise dikkatleri çeker ve aynı zamanda karakterlerin nasıl göründükleri hakkında bizlere detaylar içerir. Bu detayların oluşturulmasında tercih

edilen tasarımlar ve renkler büyük yaştaki çocuklara yönelik kitaplarınkinden farklıdır (Uniyal, Mandakini ve Chamoli, 2021).

Hem sözel ifadeleri hem de görsel unsurları içeren, "iki dilli" olarak nitelendirilen kitaplar, somut düşünce biçimlerinden soyut düşünceye doğru olan gelişim sürecinde çocuklara aracılık ederler ve öyküyü daha iyi anlamalarına katkı sağlarlar. Aile, hayvanlar, doğa, olağanüstü olaylar, duygular, sağlık gibi çeşitli konular, gelişim düzeylerine uygun olarak kitap içeriğinde ele alınabilir. Çocuklar, kitaplardan elde ettikleri deneyimler aracılığıyla sosyalleşme sürecini keşfederler. Nitelikli bir resimli kitap, estetik duygularını harekete geçiren ve görme duyularına hitap eden resimlerin metinle uyumlu bir şekilde birleşmesiyle çocukların zihinsel imgeleme gücünü artırır (Deniz, 2022 s.105).

Resimli çocuk kitapları, çocukların yazma becerilerini geliştirmek için etkili bir araçtır. Bu kitaplar, içerikleri ve can alıcı görselleriyle çocukları motive eder. İçerdiği fikirler, düzeni, kelime seçimleri, cümle akıcılığı ile çocukların kendi hikayelerini yazarken ilham alabilecekleri kaynaklar sunar. Dolayısıyla, iyi hazırlanmış resimli çocuk kitapları, çocukların yazma becerilerini geliştirmek için önemli bir destek sağlar (Çetin, 2021).

Resimli çocuk kitaplarında kitabın çoğunluğunda payı olan resimlerin çocukta estetik beceriler ve duygular ile ilgili bilgileri kazandırdığını görürüz. Resimli çocuk kitapları karakterler aracılığıyla olayları aktarırken değer ve inançların aktarılması içinde bir araç görevi görür ve çocukların yorumlama gücünü artırır (Işıtan, 2016).

Resimli çocuk kitaplarının dış yapısı, dayanıklı kalın kapaklar, estetik resimler, mat kâğıtlar, yazı boyutu ve şekli gibi çeşitli unsurlardan oluşur. Yazı boyutu ve şekli, yazının anlaşılabilirliği için önemlidir ve anlatılanlar ile resimler arasında tutarlı bir anlam bütünlüğü sağlanmalıdır. Kitabın hedef yaş aralığı, kapağında veya tanıtım bölümünde belirtilmelidir. Resimli çocuk kitaplarının içyapısı ise dil, anlatım, konu, öykünün uzunluğu, tema ve karakter unsurlarını içerir. Dilin sade olması ve olumsuz ifadelerden kaçınılması önemlidir. Konu seçiminde basitten karmaşığa, somuttan soyuta geçiş ilkesine uyulmalı ve duygusal veya karmaşık konular yaş grubuna uygun bir şekilde ele alınmalıdır. Hikayelerin umut verici bir sonla sonlanmasına dikkat edilmelidir. Temalar ele alınırken, ders vermeye odaklanılmamalı, canlı veya cansız kavramlar olumsuz bir şekilde etiketlenmemeli

ve güzellik çirkinlik algısı oluşturulmamalıdır. Hikâyede kullanılan karakterler arasında olumlu bir ilişki bulunmalı ve cinsiyetlere ayrımcı bir anlam yüklenmemelidir (Başaran, elik ve Güngör Aytar, 2020).

2.1.2.1. Resimli Hikâye Kitaplarının Dış Yapı zellikleri

Kitap Boyutu: Farklı boyut ve biçimdeki kitaplar okul öncesi dönem çocukları tarafından tercih edilebilir. Buna istinaden genel olarak kabul gören ideal boy 16x23 cmdir. Bu boy “iki kucak genişliği” olarak betimlenebilir (Turla, 2015).

Kâğıt Kalitesi: Baskı niteliğinin gerekliliklerini sağlaması açısından kitabın mat, birinci veya ikinci hamur kâğıt kullanımının tercih edilmesi gerekmektedir (Sever vd., 2002).

Kapak ve Cilt: Kitabın cildi dağılmasını ve yıpranmasını önlemek için dikişsiz veya ciltsiz olmamalıdır. Kitabın kapağı okunma ve saklanabilme özelliğini koruması için kalın, resimli ve dayanıklı olmalıdır (Gönen vd., 2012).

Harflerin Boyutu ve şekli: Okul ncesi dönem çocukları için hazırlanan kitaplarda, harf boyutları özenle seçilmelidir; genellikle 24 ila 36 puntoluk harfler tercih edilir. Bu büyük harf boyutları, çocukların metni rahatça okuyabilmesini ve harfler arasındaki farkları daha net görebilmesini sağlar (Erol, Elhakan ve Burulday, 2021).

Resim-Metin İlişkisi: Anlatılan hikâye ile resimler arasında tutarlı bir anlam bütünlüğü sağlanmalıdır. Resimlerde doğal tonlar kullanılmalı, resimler ereve ile metinden ayrılmamalıdır. Denge, orantı, sözel-görsel hiyerarşi, görsel devamlılık, bütünlük ve vurgulama gibi tasarım ilkelerine dikkat edilmelidir (Güven, 2022).

2.1.2.2. Resimli Hikâye Kitaplarının İç Yapı zellikleri:

Konu: Çocukların ilgisini çekecek, sevgi, doğruluk, yardımseverlik, gibi temel duygusal unsurları içeren konular ele alınmalıdır. Bu konuların kaynağını sevgiden alınması çocukların duyarlılıklarını sağlama ve güven duygularının sağlanması için gereklidir. Ele alınan bir düşünce/olay/durum ile tema arasında güçlü bir uyumluluk olmalıdır (Sever vd., 2002).

Tema: Tema, doğrudan öğretim yolunu tercih etmemeli ancak yazarın metni neden yazdığını ortaya koymalıdır. Tema, çocukların gündelik yaşama ilişkin bağlantı kurabilmesini sağlamalı ve ilgilerini her daim canlı tutmalıdır (Doğan ve Aydos, 2023).

Dil ve Anlatım: Kitap Türkçe'nin doğru, etkili ve güzel kullanması için özendirici bir tutum sergilemelidir. Kitaptaki sözcükler somut ağırlıkta olmalı ve basitten karmaşığa doğru bir yol izlemelidir. Kitapta yer alan cümlelerin yazım ve noktalama işaretlerine dikkat edilmelidir (Gönen, Uygun, Erdoğan ve Katrancı, 2012).

Kahraman-Karakter Unsurları: Kahramanlar abartıdan uzak, rol model olacak şekilde oluşturulmalıdır. Olumlu karakterler vurgulanmalı ve karakterler arasında da olumlu ilişkiler ön plana çıkmalıdır. Hikâyede yer alan kahramanların olayın anlaşılması için az olması (1-3 arasında) tavsiye edilmektedir (Güven, 2022).

Resimleme Özellikleri: Çocuklar okul öncesi dönemde kendilerine okunan öyküyü resimler aracılığıyla algılamaktadırlar. Bu resimler ise parlak renklere sahip, canlı, algılanması zor olmayan resimlerden oluşmalıdır. İllüstrasyonların özgün bir renk ve yorumu sahip olması ve metin ile resmin bir bütün halinde tamamlayıcı olmaları başarılı çocuk kitaplarının özelliğinden biridir (Mardi, 2006). 3-6 yaş aralığındaki çocuklar kitaplarda gündelik yaşamında karşılaştığı, bildiği veya duyduğu canlı veya nesnelere ile karşılaşmaktan keyif almaktadırlar (Gönen vd., 2016). Çevresinde gördüklerinin kitabın resimlemelerinde gerçeğe yakın oranda ve ayrıntılı şekilde çizilmesi ise çocuğun resimlere bakarak metni zihninde canlandırması açısından önemlidir (Ertaş, 2023). Çocukların bilişsel, dil, sosyal gelişimi gibi birçok alanda gelişiminde yardımcı rol oynayan resimli kitapların sonuç olarak ayrı bir özenle, okul öncesi alan uzmanları, edebiyat alan uzmanları ve ressamlar, tasarımcılar ile bir arada ortak bir amaçla çalışmalarını gerekmektedir (Gönen vd., 2016). Resimli öykü kitaplarında resimlerin 3/4 oranında bulunması gerekmektedir. (Gönen vd., 2012). Metinlere kıyasla resimlemelerin daha çok olmasına dikkat edilmelidir (Karatay, 2016).

2.1.3. Sosyal Bilgiler Eğitimi

2.1.3.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal bilgiler, sosyal, kültürel ve siyasal değerleri aktararak toplumsal bilinç oluşturmaya ve bireyleri toplumsal yaşama adapte etmeyi amaçlayan bir öğrenim alanıdır. Ancak, sosyal bilgilerin tanımı konusunda birçok tartışma mevcuttur. Bu tartışmalar, disiplinin kapsamı, içeriği ve amacı üzerinde çeşitli görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Arslan, 2016).

“*Sosyal bilimlerin pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş şekli*” olarak sosyal bilgilerin ilk tanımlardan biri Edgard Bruce Wesley tarafından 1937 yılında yapılmıştır (akt. Doğanay, 2008 s. 79).

Doğanay’ göre (2002) sosyal bilgilerin insanları ve onların yaşamlarını konu alan disiplinler arası bir alan olduğunu ifade etmektedir. Ona göre sosyal bilgilerin bütüncül olması ayırt edici bir özelliktir (Kan, 2010).

Aykaç (2007) ise öğrencilerin çevreye, topluma ve insanlığa olan sorumluluklarının farkında olması, toplumsal sorunlara karşı duyarlı olarak çözümler geliştirmesi ve bu doğrultuda beceri ve davranışlarının kazanımının sosyal bilgilerin temel amaçlarından biri olduğunu vurgulamıştır (Demir ve Akengin, 2014).

Benzer bir bakış açısıyla Kaya ve Öner’e göre (2017) sosyal bilgiler, çeşitli disiplinlerden etkilenmekle birlikte aynı zamanda onları etkileyebilen ve sosyal bilim disiplinlerinin ürettiği bilgi, beceri ve değerlerin toplu öğretim çerçevesinde bir araya getirilerek oluşturulmuş bir temel eğitim dersi ve çalışma alanıdır (Uçuş Güldalı, 2017).

Birçok ülke tarafından otorite bir kuruluş olarak görülen “*Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for the Social Studies,*)” tarafından yapılan tanım şu şekildedir:

“Sosyal Bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla, kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada,

kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı kararlar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktadır” (NCSS,1994; Kaya ve Öner, 2017, s.5).

2.1.3.2. Dünyada Sosyal Bilgiler Eğitimi

1910 yılında Amerikan Eğitim Derneği eğitimde yeni bir form oluşturmak üzere topladığı komiteleri genişletme kararı almıştır. 1913 yılına gelindiğinde “*Orta Öğretimi Yeniden Düzenleme*” komitesinin derslere ilişkin alt komitelerinden biri olan “*Sosyal Bilimler Komitesi*”nin ismi Tomas Jesse Jonse’in sunduğu öneri ile ‘Sosyal Bilgiler Komitesi’ olarak güncellenmiş ve sosyal bilgiler bu değişiklik ile ilk kez bir terim olarak dikkatleri üzerine çekmiştir. Sosyal bilgilerin yaygınlaşması ve gereksinim duyulmasında ise dört önemli gelişme rol oynamıştır. Bunlar eğitim alanındaki gelişmeleri içeren “*pedagoji*” çağı, siyasal, toplumsal ve kültürel değişime neden olan “*Sanayi Devrimi*” , çok kimlikli imparatorlukları derinden etkileyen “*Fransız İhtilali*” ve tüm bu gelişmelerin odak noktası olan “*sosyal bilimlerin*” yaşadığı dönüşümlerdir (Arslan, 2016).

John Dewey 1916 yılında Sosyal Çalışmalar Raporunda sosyal bilimlere ilişkin mevcut müfredata karşı çıkmıştır. Dewey deneyimlere dayalı çözümler oluşturarak sosyal sorunlara bilimsel bir açıdan yaklaşılması gerektiğine inanmaktadır. “*İnsan bilgisi ile sosyal deneyim arasındaki temel ilişkiyi öğretme*” felsefesi üzerine oluşturduğu rapor ile o yılın komite üyeleri üzerinde etkili olmuş ve bundan sonra yapılacak çalışmalara bu temel belge ile sosyal bilgiler açısından referans oluşturmuştur (Jorgensen, 2014).

Esasında 19. yüzyılın başlarında henüz ilk doğuşu sırasında ekonomik, sosyal, kültürel noktalarda yaşanan sorunlara bir çözüm getirilmesi amacıyla vatandaşlık eğitim programı olarak Amerika Birleşik Devletleri’nde kendine yer bulan ve daha sonra çeşitli reform hareketleriyle salt disiplinler bir anlayıştan disiplinlerarası modeli benimseyen “*Sosyal Bilgiler*” 1960’lı yıllar itibariyle Bruner’in “*Buluş Yolu İle Öğrenme Kuramı*” öncülüğünde çocuk merkezli eğitimi benimseyerek tarih ve coğrafya ekseninden sıyrılmıştır ve zaman içerisinde iyi ve etkin insan yetiştirme gayesi içerisinde toplum hayatına hazırlayan temel bir ders olmuştur (Uğur vd., 2022).

2.1.3.3. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitimi

Türkiye’deki gelişim ve tarihsel sürecine bakıldığında sosyal bilgiler kapsamında yer alan derslere ait ilk örnekler Tanzimat Dönemi’nde görülebilmektedir. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan Tanzimat Dönemine kadar geçen sürede toplumsal değerlerin öğretimine din temelli olarak ağırlık verilmiştir. Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ismi verilen Kamu Eğitim Tüzüğü ile bu durum değişmiş ve sosyal bilgiler alanında yer alacak tüm derslerin günümüzdeki karşılığı ile ilköğretim okulları olan iptidailerde ve sıbyan mekteplerinde okutulması kararı alınmıştır. Benimsenen yeni yöntemler ile Sultan II. Abdülhamit zamanında Muhtasar Tarih-i Osmani ve Muhtasar Coğrafya dersleri okutulmaya başlanmıştır (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

Ülkemizde “*Sosyal bilgiler*” dersinin okutulmasına ilişkin kararlar V. Milli Eğitim Şurasında ilk defa kapsamlı olarak 4-14 Şubat 1953 tarihlerinde görüşülmüştür. Bağımsız olarak yer alan tarih, coğrafya ve yurttaşlık derslerinin “sosyal bilgiler” dersinin adı altında birleştirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Bu anlayış doğrultusunda sosyal bilgiler dersi ilk kez Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı içerisinde yer almıştır (Çiyfedem ve Kaymakçı, 2021).

1998 yılından itibaren başlatılan iyileştirilme çalışmalarının meyvelerini vermesi ise tam anlamıyla 2005 yılında olmuştur. 2005 programında ana hatlarıyla işbirlikli öğrenme, problem çözme becerisi, tematik öğrenme gibi başlıklara önem verilmiştir. Ülkemizdeki en yetkin kuruluş olan Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2005-2006 yılı itibariyle uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kılavuzu’nda yer alan

“Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi” (MEB, 2005, s.52.)” tanımıyla da eğitim-öğretim kapsamına formal olarak alındığı görülmektedir.

Dönemin ihtiyaçları, bilimsel ve teknolojiye yaşanan yenilikler sosyal bilgiler programının amaçlarını devamlı olarak güncellemektedir. Buna rağmen çıkış

noktası tüm programlar için geçmişten günümüze dek iyi vatandaş yetiştirme gayesi üzerine olmuştur (Yalçın ve Akhan, 2019).

2.1.3.4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarına İlişkin Genel Bilgiler

1968 Programı: 1968 programında tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri “*Sosyal Bilgiler*” adı altında birleştirilmiştir. Bu programda önceki programlara göre insan hakları ve demokrasi kavramları önceki programlara oranla daha fazla göz önüne çıkmıştır. Yaşanan dönemin sosyal ve siyasal olguları nedeniyle uygulamada istenilen başarı sağlanmamıştır. Kültürel ve kimlik farklılıklarına ilişkin öğeler çoğunluktadır. Problem çözme yöntemlerine yer verilmesi, öğrenci katılımının ve bireysel çalışma gibi yaklaşımlar benimsenmeye başlamıştır. Demokrasi bilinci oluşturma gayesi de bu programın özelliklerinden biridir (Ceylan ve Korkmaz, 2021).

2005 Programı: 2005 programında öğretim sürecini desteklemek amacıyla ölçme değerlendirme konusu gündeme gelmiştir. Bu programdan önceki yıllarda ölçme ve değerlendirme için ayrı bir bölüm olmaması fikrinden hareketle programda detaylı bir şekilde yer verilmesi sağlanmıştır. 2005 yılındaki programda öğrenci ürün dosyaları, gözlem ve öz değerlendirme gibi farklı değerlendirme ölçeklerinin kullanılması önerilmiştir. Öğretmenlerin öğrencilerdeki gelişimi izlemesi konusunda bu program önem taşımaktadır (Sönmez ve Kılıçoğlu, 2016).

2018 Programı: 2018 programının, amaç, içerik ve yaklaşım olarak 2005 programıyla benzerlik göstermektedir. Kısmi farklılıklar bulunmaktadır. 2018 programında 7 öğrenme alanı vardır ve 2005 programında yer alan “*Zaman, Süreklilik ve Değişim*”, “*Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler*” ve “*Güç, Yönetişim ve Toplum*” olmak üzere 3 öğrenme alanı programdan çıkarılmıştır. Bu öğrenme alanları yerine “*Etkin Vatandaşlık*” adı verilen öğrenme alanı eklenmiştir. 2018 programında yapılan en önemli farklılık bazı yetkinliklerin ve çeşitli okuryazarlık becerilerinin eklenmiş olmasıdır (Dere ve Kırıl, 2022). Bu yetkinlikler; 1) Anadilde iletişim, 2) Yabancı dillerde iletişim, 3) Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, 4) Dijital yetkinlik, 5) Öğrenmeyi öğrenme, 6) Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, 7) İnisiatif alma ve girişimcilik, 8) Kültürel farkındalık ve ifade şeklindedir (MEB, 2018).

2023 Programı: 2023 programında 4. ve 5. Sınıflar için “*İnsanlar, Yerler ve Çevreler*” öğrenme alanında yer alan afetlerle ilgili kazanımlara açıklamalar eklenmiştir. Bu değişiklik ile 2018 yılında 4.sınıf düzeyi arasında bulunan “*SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar*” kazanımı “*SB.4.3.6. Afet öncesi, sırası ve sonrasında yönelik gerekli hazırlıkları yapar*” olarak değiştirilmiştir. Kazanımın açıklaması detaylı olarak yapılmıştır (MEB, 2023). 4. sınıf düzeyi için açıklaması eklenen kazanım şu şekildedir;

Tablo 1. SBÖP 2018 ve 2023 Kazanım ve Açıklama Karşılaştırmaları

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2018)	Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2023)
KAZANIMLAR	KAZANIMLAR
SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.	SB.4.3.6. Afet öncesi, sırası ve sonrasında yönelik gerekli hazırlıkları yapar.
AÇIKLAMA 1	AÇIKLAMA 1
Öğrencinin yaşadığı çevrede karşılaşma olasılığı olan doğal afetlere öncelik verilir.	Afet ve acil durum aile planı hazırlatılır. Planda; afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılması gerekenler listelenir. Planın aileye özgü bölümlerinin (toplanma alanının kararlaştırılması, acil durumda bilgi verilecek kişi/lerin belirlenmesi vb.) evde aile ile birlikte tamamlanması teşvik edilir.
AÇIKLAMA 2	AÇIKLAMA 2
Deprem çantası hazırlığı konusuna değinilir.	Afet ve acil durum çantası hazırlatılır.

Kaynak: MEB (2018) ve MEB (2023) *Sosyal bilgiler öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: TTKB Yayınları, s. 14

Tablo 2. SBÖP Öğrenme Alanları

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları (2023)
Birey ve Toplum
Kültür ve Miras
İnsanlar, Yerler ve Çevreler
Bilim, Teknoloji ve Toplum
Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Etkin Vatandaşlık
Küresel Bağlantılar

Kaynak: MEB (2023). *Sosyal bilgiler öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4,5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: TTKB Yayınları, s.10

2.1.3.5. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler

Sosyal Bilgiler Dersi 2023 Öğretim Programı'nda Türkiye Yeterlilik Çerçevesi ile uyumlu olan 27 adet temel beceri bulunmaktadır. Bu temel beceriler; “1.Araştırma, 2.Çevre okuryazarlığı, 3. Değişim ve sürekliliği algılama, 4.Dijital okuryazarlık, 5. Eleştirel düşünme, 6. Empati, 7.Finansal okuryazarlık, 8. Girişimcilik, 9. Gözlem, 10. Harita okuryazarlığı, 11. Hukuk okuryazarlığı, 12. İletişim, 13. İş birliği, 14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, 15. Kanıt kullanma, 16. Karar verme, 17. Konum analizi, 18. Medya okuryazarlığı, 19. Mekânı algılama, 20. Öz denetim, 21. Politik okuryazarlık, 22. Problem çözme, 23. Sosyal katılım, 24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, 25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, 26. Yenilikçi düşünme, 27. Zaman ve kronolojiyi algılama” şeklindedir (MEB, 2023 s.8).

2.1.3.6. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Değerler Eğitimi

Sosyal Bilgiler Dersi 2023 Öğretim Programı'nda 18 değer bulunmaktadır. Bu değerler; “1. Adalet, 2. Aile birliğine önem verme, 3. Bağımsızlık, 4. Barış, 5. Bilimsellik, 6. Çalışkanlık, 7. Dayanışma, 8. Duyarlılık, 9. Dürüstlük, 10. Estetik, 11.

Eşitlik, 12. Özgürlük, 13. Saygı, 14. Sevgi, 15. Sorumluluk, 16. Tasarruf, 17. Vatanseverlik, 18. Yardımseverlik” şeklindedir (MEB, 2023 s.9).

2.1.4. Okul Öncesinde Sosyal Bilgiler Konuları

UNICEF (2003)’e göre “erken çocukluk dönemi gelişimde kritik dönemlerden biridir. Bu dönem çocuğun yaşamının ilerleyen yıllarında öğrenme yaşantıları, refahı ve üretkenliği için temel oluşturmaktadır” (Tunçeli ve Zembat, 2017).

Mindes (2005) çocukların doğuştan sosyal bilgilerin ortasına doğduklarını, doğumdan itibaren fiziksel ve sosyal çevrelerini anlamlandırmaya çalışarak dünyalarını keşfetmeye başladıklarını söylemiştir. Epstein (2014) ise sosyal bilgiler eğitim programının çocukların ufuklarını okulun ötesine, yakın çevresine ve dünyaya doğru genişlettiğini belirtmiştir. Bu sebeple sosyal bilgiler alanını tek bir eğitim kademesiyle sınırlandırmanın doğru olmadığını belirtmiştir (Öner ve Yiğit, 2021). Yaşamda karşılığı olan sosyal bilgilerin aracılığıyla gelecekte sorumluluklarının farkında olan etkin ve iyi vatandaşlar yetiştirilebilmesi için küçük yaşlardan itibaren temel düzeyde vatandaş yetiştirme noktasında okul ve aile içi ortamlarda ‘vatandaşlık bilgisi’ olarak pratikte de uygulanması gerekmektedir.

NCSS (1994), tematik başlıklar açısından sosyal bilgilerin içeriğini kültür, zamansal devamlılık ve değişim, yerler ve çevreler, kişiler, bireysel, gruplar ve kurumlar, otorite ve yönetim, üretim, dağıtım, tüketim, bilim, teknoloji ve toplum ile bireysel gelişim ve kimlik ile medeni idealler ve uygulamalar olmak üzere 10 ana tema çerçevesinde değerlendirir.

Gainsley ve Neill (2018) erken çocuklukta sosyal bilgilere ilişkin çeşitlilik, toplumsal roller, karar verme, coğrafya, tarih ve ekoloji olmak üzere 6 anahtar kavramın da verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Güler ve Tuğrul (2007) bu görüşlere ek olarak sosyal bilgiler kapsamında yer alan “coğrafya ve tarih konularının okul öncesindeki çocukların ilgi alanına girmediğine” ilişkin görüşlerin aksine aslında günlük hayatta çocuğun “birçok deneyiminin doğrudan tarih ve coğrafya ile ilişkilendirilebileceğini” ileri sürenler arasına katılmışlardır. Yaşar, İnal, Uyanık ve Yazıcı (2012) “*Okul Öncesi Dönemde Coğrafya Eğitimi*” başlıklı makalesinde coğrafya eğitiminin çocukların kendilerini, çevrelerini keşfederek farklı

kültürdeki insanlarla ilişkiler kurma yetisini geliştirdiğini ve duyarlılık kazandırdığını ifade etmiştir. Dilek ve Yapıcı, (2005) ortaya koydukları “*Öykülerle Tarih Öğretimi*” araştırmalarıyla “çocuğa özgü soyut düşüncenin imgelemler ve çağrışımlar yoluyla geliştirileceği” düşüncesinden hareketle çocuğun tarih disiplini tarafından kabul edilir ürünler sergilenmesinin bu imgelemlerin gerçekliğe uygun şekilde yapılandırılarak mümkün olabileceğine ilişkin yorumda bulunmuş ve bu tartışmalara önemli katkılar sağlamıştır.

Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki bazı araştırmalar temel ekonomik kavramların da erken çocukluk döneminde verilebileceğini göstermiştir. (Aktın, Karakaya, Türk ve Aslan, 2014). NAEYC (2019) ekonomik kavramların öğretiminin (Örneğin; para satın alma, satış işlemleri, ihtiyaca yönelik istekler vs.) gibi çocuğa oyun faaliyetiyle öğretilabileceğini söylemektedir. UTAH (2013, s.3) okul öncesi eğitim kapsamında sosyal bilgiler konularına ilişkin 3-4 yaş olarak ele aldığı kazanımlardan hareketle aşağıdaki gibi Tablo 3. oluşturulmuştur.

Tablo 3. Utah State Office of Education

<p>Kültür ve Çeşitlilik 3 YAŞ: Sınıf ve yakın çevresi (örneğin: dil, aile yapısı, gelenekler, yetersizlikler).</p>	<p>Zaman, Süreklilik ve Değişim 3 YAŞ: Kişisel gelişim ve deneyimlerle ilgili zaman içindeki değişim örneklerini belirlemek (Örneğin: konuşma, giyinme, beslenme, lazımlık eğitimi, günlük program). 4 YAŞ: Değişim örneklerini belirleyerek bu değişimin diğer örnekleri nasıl etkilediğini bulmak.</p>	<p>İnsanlar, Yerler ve Ortamlar 3 YAŞ: Evdeki, sınıftaki, okuldaki insanları ve yerleri tanı (mahalle ve topluluk). 4 YAŞ: Etkileşimler yoluyla elde edilenleri tanı (Örneğin: posta taşıyıcısından gelen paketler).</p>	<p>Bireysel Gelişim ve Kimlik 3 YAŞ: Kişisel bilgiler özellikler, tercihler ve yetenekler dahil olmak üzere kimlik farkındalığı (Örnek: isim, yaş, cinsiyet, hoşlanılanlar/ sevilmeyenler, ebeveyn/bakıcı, aile üyeleri). 4 YAŞ: Benzerlikler ve farklılıklar arasında saygılı bir tartışmaya katılmasını sağlayın.</p>
<p>Bireyler, Gruplar ve Kurumlar 3 YAŞ:Yönlendirme ve destekle, paylaşarak, sırasını bekleyerek çatışmaları çözerek başkalarıyla işbirliği içinde etkileşimde bulunun ve başkalarının ihtiyaçlarını tanımak. 4 YAŞ: Diğer çocuklarla etkileşim kurarak sınıf topluluğuna katılın.</p>	<p>Güç,Yetki ve Yönetişim 3 YAŞ: Kuralların geliştirilmesine yardımcı olmak, sınıf problemlerine çözüm önermek, ve faaliyetler için oylamaya katılmak)</p>	<p>Üretim, Dağıtım ve Tüketim 3 YAŞ: Yönlendirme ile temel ihtiyaçlar (örneğin, yiyecek, barınak ve giyim) ve istekler (örneğin, oyuncaklar, oyunlar) arasındaki farkı tartışın.</p>	<p>Bilim, Teknoloji ve Toplum 3 YAŞ: Basit elektronik aletlerle iletişim kurma ve oynamak. 4 YAŞ: Basit ve elektronik teknolojilerin insanların yaşam biçimini nasıl etkilediğini açıklayın.</p>

Kaynak: Utah State Office of Education. (2013). *Utah's early childhood core standards*. Salt Lake City, UT: Utah State Printing. s.3

2.1.5. Ulusal ve Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Programlarında Sosyal Bilgiler Konularına Yer Verilme Durumu

Okullar ve mevcut yürürlükte olan eğitim sistemi çocukların, toplumun ideallerinden biri olan demokrasi bilincini aşılmasının yanı sıra eleştirel düşünme ve problem çözme stratejilerini geliştirerek onların nitelikli birer dünya vatandaşı olmalarını amaçlamaktadır. Bu bağlamda ihtiyaçları karşılamak adına etkili bir eğitim programına ihtiyaç duymuşlardır. “*Erken Çocukluk Döneminde*” kullanılan eğitim programı dinamik, soru anlayışlı, bir içeriğe sahip olmasının yanı sıra hem öğrenme hem de öğretme süreci adına derinleştirilmiş tematik bir yapıyı kendisine temel almaktadır. Farklılıklara saygı duyma, anlayış gösterme ve farklı bakış açısına sahip olma konusu bu programda vurgulanır (Mindes, 2014).

Türkiye’de “*MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı*” içerisinde sosyal bilgiler eğitimine yönelik olarak belirli bir etkinlik alanı ve içerik bulunmamaktadır. Bununla birlikte ilkokulda olan çocuklar için “*Sosyal Bilgiler Öğretimi*” dersine hazırlık olarak nitelendirebileceğimiz bir ders olan “*Hayat Bilgisi*” bazı kavramların ilk inşası konusunda büyük öneme sahiptir. Okul öncesi eğitim programı gibi bütüncül bir anlayışı kılavuz alan hayat bilgisi programı, hem kendi içinde hem de okul öncesi eğitim programı ile birçok açıdan sarmal ve benzer bir yapıdadır (MEB, 2017 s.3). Güler ve Tuğrul (2007) konuya ilişkin olarak yapmış oldukları çalışmada sosyal bilgilerin okul öncesi programda açıkça o yer almaması durumuna rağmen okul öncesi eğitimin genel amaçları ve kazanımlarının Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler eğitimi için uyumlu olduğunun altını çizmiştir (Güler ve Tuğrul, 2007). Okul öncesi dönem, disiplinler arası yaklaşımı benimseyen sosyal bilgiler ile beş farklı alan için ortak bir paydada buluşmaktadır. Bunlar tarih, coğrafya, ekonomi, küresel eğitim ve güncel konulardır. İletişim, ulaşım, meslekler gibi evrensel kültürün bileşenleri de odak noktalarındandır (Alleman ve Brophy, 2003). “*Ben ve kendim*” algılarıyla bağlantılı olan bu beş alan aile, komşular, toplum, devlet, millet gibi somut konuları da ele almaktadır (Naylor ve Diem, 2001).

Sosyal bilgiler alanında bir konu öğretimi olmamasına karşın “MEB (2013) Okul Öncesi Eğitim Programında” yer alan sosyal-duygusal ve bilişsel alanla ilgili paralellik gösteren kazanımlar şu şekildedir:

Tablo 4. Bilişsel Gelişim Alanı Kazanımları

Bilişsel Gelişim Alanı
<i>Kazanım 10. Mekânda konumla ilgili yönergeleri uygular</i>
<i>Kazanım 18. Zamanla ilgili kavramları açıklar</i>
<i>Kazanım 21. Atatürk'ü tanır ve Türk toplumu için önemini açıklar</i>

Kaynak: MEB (2013). Okul öncesi eğitim programı. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi, s. 21.

Tablo 5. Sosyal-Duygusal Gelişim Alanı Kazanımları

Sosyal ve Duygusal Gelişim Alanı

Kazanım 1. Kendisine ait özellikleri tanıtır

Kazanım 2. Ailesiyle ilgili özellikleri tanıtır

Kazanım 6. Kendisinin ve başkalarının haklarını korur

Kazanım 8. Farklılıklara saygı gösterir

Kazanım 9. Farklı kültürel özellikleri açıklar

Kazanım 10. Sorumluluklarını yerine getirir

Kazanım 11. Atatürk ile ilgili etkinliklerde sorumluluk alır

Kazanım 12. Değişik ortamlardaki kurallara uyar

Kazanım 13. Estetik değerleri korur

Kazanım 14. Sanat eserlerinin değerini fark eder

Kazanım 16. Toplumsal yaşamda bireylerin farklı rol ve görevleri olduğunu açıklar.

Kazanım 17. Başkalarıyla sorunlarını çözer.

Kaynak: MEB (2013). Okul öncesi eğitim programı. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi, s.

Yukarıda yer alan kazanımların konusu çoğunlukla tarih, vatandaşlık ve coğrafya alanlarından oluşmaktadır. “*Bilişsel Gelişim Alanından*” Kazanım 10 ve 21. “*Sosyal ve Duygusal Gelişim Alanından*” Kazanım 6, Kazanım 11, Kazanım 16, bu duruma ilişkin örneklerden bazılarıdır.

“*MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programı*” kazanımları dışında sosyal bilgiler içeriklerine okul öncesi öğretmenlerinin de etkinliklerinde genellikle karşımıza çeşitli versiyonlarıyla çıktığı haliyle “*Belirli Gün ve Haftalar*” ile ilgili bölümünde (EK 3’te) sıkça rastlanılmaktadır.

Tablo 6. Önerilen Belirli Gün ve Haftalar

Önerilen Belirli Gün ve Haftalar

Dünya Çocuk Günü

Cumhuriyet Bayramı

Atatürk Haftası

Kızılay Haftası

İnsan Hakları ve Demokrasi Haftası

Hayvanları Koruma Günü

Enerji Tasarrufu Haftası

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı

Orman Haftası

Trafik ve İlk Yardım Haftası

Kütüphane Haftası

Müzeler Haftası

Kaynak: Öner, D. ve Yiğit, E. Ö. (2021). Okul öncesinde sosyal bilgiler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5 (1), 191-215 .

“MEB 2024 Okul Öncesi Eğitim Programı”nda ise sosyal bilgiler alanına ilişkin olarak ilk defa toplum katılımı kavramı öne çıkmıştır. Okul ve ailenin iş

birliği içinde olmasının yanı sıra toplumun sunduğu kaynakların çocuk yararını gözetmesinin önemi anlaşılmıştır.

“Fiziksel Gelişim ve Sağlık” ve “Sosyal-Duygusal Gelişim” alanına kazandırılan 2013 programından farklı olarak eklenen kazanımlar sosyal bilgiler alanıyla güncelde yakın temas halinde olduğunun bir örneğidir (MEB, 2024).

Tablo 7. 2024 Gelişim Alanları

Fiziksel Gelişim ve Sağlık Alanı
<i>Kazanım 23. Afetlere ilişkin uygun davranışları sergiler</i>
Sosyal-Duygusal Gelişim Alanı
<i>Kazanım 16. Sürdürülebilir yaşam için gerekli olan varlıkları korumayı alışkanlık hâline getirir</i>
<i>Kazanım 17. Geri dönüşüm/tekrar kullanma davranışlarını alışkanlık hâline getirir</i>
<i>Kazanım 19. Sosyal davranışlarının sonuçlarını sorgular</i>
<i>Kazanım 20. İçinde yaşadığı toplumun kök değerlerini içselleştirir</i>

Kaynak: MEB (2024). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi, s. 63-65.

Sosyal bilgilerin problem çözme ve eleştirel düşünme, karar verme gibi birçok konuda sağlayacağı katkıların farkında olan gelişmiş ülkelerden biri olan Amerika Birleşik Devletleri ise sosyal bilgilerle erken yaşlarda tanışılması gerektiğini düşünenlerdendir (Günel, 2023). ABD'nin Massachusetts, California ve North Carolina eyaletleri ise bu konuda “Massachusetts Tarih ve Sosyal Bilimler Programı” (2003) ve “North Carolina Sosyal Bilgiler Programı” (2016) ile disiplinlerin olduğu bir merkez etrafında şekillenerek öne çıkmıştır (akt; Aktın ve Dilek, 2014).

Okul öncesi eğitimde çocuk merkezli yaklaşımların önemi bilinmektedir. Bu yaklaşımların odağında çocukların ilgi ve gereksinimlerinin karşılanması, çocuğun ilgi ve yeteneklerinin farkına varılması, farklı öğrenme yaşantılarının sunulması vardır (Oktay, 2005). Günümüzde de geçerliliğini koruyan bu uluslararası yaklaşımların sosyal bilgiler alanını ele alma biçimleri ise şu şekildedir:

2.1.5.1. Montessori Yaklaşımı

Maria Montessori, 1907 yılında çalışan ebeveynlerin çocuklarına bakmak amacıyla Roma'da bir sınıf kurmuştur. Bu sınıf çocukların ilgilerini ve çabalarını göz önüne alması yönüyle kısa sürede bir ün kazanmıştır. Montessori'nin çocukların potansiyellerini gerçekleştirmelerine olanak tanımak için o yıllarda tasarladığı öğrenme ortamı, zaman içerisinde diğer çocukların ve gençlerin gelişen ilgi ve ihtiyaçlarına özenle uyum sağlayacak yeni öğrenme materyalleri ve ortamlar oluşturmasını sağlamıştır. Montessori eğitimi 'hayat için eğitim' olarak tanımlanabilmektedir. Montessori öğrenme ortamlarının temel bileşenleri arasında özel olarak tasarlanan Montessori eğitim materyallerini içeren fiziksel çevrede vardır. Fiziksel çevre, çocukların gelişim aşamalarına uygun boyut ve ebatlarda tasarlanan mobilya ve araçlarla bütünleşmiş şekildedir. Montessori yaklaşımında farklı yaş gruplarında bulunmanın, büyük çocukların küçüklere karşı saygı göstermesini öğrenmesini sağlar ve böylece çocuklar kendi öğrenme ve anlayışlarını akran desteği yoluyla pekiştirebilir. Bunun yanı sıra sosyal çevre bu yaklaşım için toplumları ve kültürleri birbirleri ile ilişkilendiren gerçek hayattan aktiviteleri içermektedir. Montessori eğitiminde 6-9 yaş arası çocuklar için hikayelerin anlatıldığı bir çalışma vardır. Bu hikâyelerden evrenin oluşumu coğrafyayı, insanların oluşumunun anlatıldığı hikâyeye ise tarihi anlatmaktadır. Montessori yaklaşımında, ayrıca çocukların kendi özgür iradelerinin önemli olması da onların özgüven sahibi olmasını ve disiplin yeteneği kazanmalarını sağlar bu da gelecekte topluma katkı sağlama isteklerinin artmasına neden olmaktadır. Avustralya Erken Yıllar Öğrenme Çerçevesi'nde yer alan tanımdan hareketle bu yaklaşım için çocukların sosyal dünyalarını anlamlandırdıkları ve aktif olarak insanlar, nesnelere ve temsillerle etkileşime girerken öğrenmeyi sağladığı söylenebilmektedir (Feez, 2011).

2.1.5.2. Waldorf Yaklaşımı

Bir reform hareketi olarak 1919 yılında Almanya'da başlamıştır. Waldorf eğitimi temelleri Avusturyalı bilim insanı Rudolf Steiner'in araştırmalarına dayanır. Steiner'in eğitim anlayışına göre öncelik duygusal gelişimin desteklenmesidir (Çelik, 2014). Waldorf pedagojisi çocukların sosyal açıdan yeteneklerini sergilemelerini desteklemek, farklı özellikteki ve kültürel geçmişe sahip insanlarla barışçıl ve verimli bir ortamda yaşayabilmelerini sağlamak gibi bütünleştirici bir müfredatı

benimsemektedir. Çocuklar öğrenme alanındaki bilgilerini kültürel öğrenme alanlarına (Örneğin; okuryazarlık, sanat, bilim vb.) taşır ve deneyim yoluyla var olan dünyayı anlamlandırır. Steiner'in izlediği bu yaklaşım ile çocuklar, kolektif işler başarabilmeleri için ruhsal anlamda bir gelişim yolu keşfetmiş olmaktadır. Waldorf eğitiminde tarihe dair öğretim hikayelerle başlar. İlk olarak yerel tarihe odaklanılır daha sonra küresel olaylarla ilişkilendirme yapılabilir. Bu eğitimde öne çıkan ana temalardan bir diğeri ise toplumda olan olaylara ve doğal çevrelerine nasıl tepki verdikleridir (Rawson vd., tarihsiz).

2.1.5.3. Reggio Emilia Yaklaşımı

Louris Malaguzzi tarafından desteklenen ve İtalya'nın Reggio Emilia şehrinde ortaya çıkan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda çevre üçüncü öğretmen olarak bilinmektedir. Ve çocukların yaşadığı ve gelecekte de karşılaşacakları sosyal bir çevre modelini görmeleri için okullarda Piazza ismi verilen büyükçe bir alan bulunmaktadır. Bu alanda çeşitli dramalar ve keşifler yapılmaktadır. Yaklaşım karar verme becerisini sağlama, sorumluluk bilinci oluşturma, grupta iş birliği yapma, paylaşma gibi sosyal becerilerini geliştirmek üzerine tasarlanmıştır (Pekdoğan, 2012). Reggio Emilia yaklaşımı, eleştirel ve bilimsel düşünmeyi geliştirmenin bir yolu olarak sanat eğitimini de görmektedir. Sanatsal çalışmalar ile çocukların duygularını daha kolay ifade etmelerini sağlar ve gelişimlerini teşvik eder. İletişim ve sosyal becerileri ön plana alarak özgür ve demokratik bir tartışma ortamı yaratır. Reggio Emilia yaklaşımında problem çözme becerilerini arttırmak için münazaralar düzenlenmesi öğretmenlerin stratejileri arasındadır (Santín ve Torruella, 2017).

2.1.5.4. Bank Street Yaklaşımı

Bank Street Yaklaşımı, John Dewey ve Caroline Prett'den etkilenen Lucy Sprague Mitchell'in oluşturduğu ve zaman içerisinde ismini bu çalışmaların yürütüldüğü merkezin 69.Bank Street'e taşınmasından almış bir yaklaşımdır. Bank Street Yaklaşımında çocuklar ailesi ve toplumla ilişkilerini kavramak için sosyal çalışmalar olarak değerlendirilen etkinlikler yapmaktadırlar. Bu çalışmaların içeriği çocuğun ilgi alanları, ailenin yaşadığı yer, öğretmenin hedeflediği kavramlara bağlı olarak zaman zaman değişim göstermektedir (Bayhan ve Bencik, 2010). Bank Street

müfredatının temelini esasen çocukların olgunluk düzeylerini gözeterек onların ihtiyaçları hakkında bilgi içeren, çocuk gelişimi alanını anlamaya yönelik fiziksel, sosyal, kültürel bir çevre ortamı sunma inancı oluşturmaktadır. Mevcut sosyal deneyimler üzerine inşaa edilen bu programda sosyal bilimlerin nasıl ve nelerden etkilendiğine dair insan, toprakla ilgili çalışmalar, sanat, müzik gibi birçok alanı kapsayan çeşitli çalışmalar yer almaktadır (Winsor, 1952; Winsor, 2015).

2.1.5.5. High Scope Yaklaşımı

High Scope çocuğun yeteneklerini dikkate alan ve çocuğun gelişimine odaklanan aktif katılımın yüksek olduğu bir müfredatı benimsemektedir. Bu programda çocuğun gelişimine aşamalı olarak odaklanılır. Eğitsel bakış açısından en önemli özellikleri arasında çocukların ifade yeteneğini kuvvetlendirmek ve öz disiplin geliştirmelerine yardımcı olmak bulunmaktadır (Kelemen, 2016). Yaklaşımında benlik algısı ve sosyal ilişkiler ön plandadır. Bu iki olgu ile çocuklar öğrendikleri değerlerin de yardımıyla kendilerini ayırt eder ve farklı durumlara saygı gösterir. Sosyal ilişkiler yoluyla da paylaşma, yardımlaşma ve işbirliğini öğrenmektedir (Candemir vd., 2022).

2.1.6. Okul Öncesi Eğitimde Sosyal Bilgiler Konularına Yer Verilmesinin Önemi

Öğretmenler, etkinlik ya da program aracılığıyla amaçlarını sosyal bilgiler temalarını kullanarak anlamlı eylemlere dönüştürür. Elbette çocuklar üzerinde bunun yadsınamaz katkıları vardır. En basit tanımıyla sosyal bilgiler insanı hedef alan ve hedef alırken toplulukların birbirleriyle ilişkisini inceleyen sosyal bir disiplindir. Erken çocukluk dönemindeki çocuklar ise çevresini, beraber yaşadığı en küçük topluluk olan ailesinden kendisinin gelişimine katkı sağlayan tüm farklı oluşumları merak eder, keşfederek tanımak ister. Yaşadığımız dünyaya ve onu oluşturan parçaları sorgularken demokratik bir toplumun küçük yaşlardan itibaren en önemli yapı taşlarından biri haline gelir. Bu perspektiften incelendiğinde demokratik öğelere saygı duymaya ve sonrasında da zaman içinde istenildiği şekilde katkı sağlamaya başlar. *“Ayrıca ahlak gelişimi ve karakter eğitimi için de güçlü bir zemin ve gelişimsel dönüşümler hazırlar”* (Mindes, 2008). Tüm bu sınıf ya da ebeveynleriyle

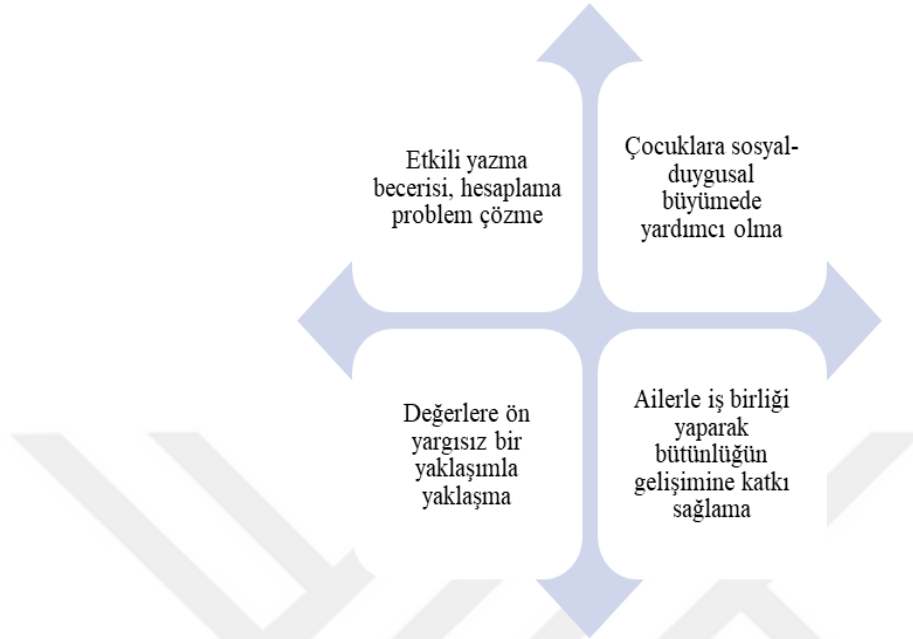
yaşadığı ortamdaki ilişki kurma biçimleri, verilen karakter eğitimi ve öğretilmeye çalışan coğrafi ve tarihsel kazanımlar çocuğu sosyal yaşantı bakımından zenginleştirir, geliştirir ve dönüştürür. Sosyal bilgiler çeşitli yaşam becerileri kazandıran toplu bir öğretim dersidir. Bu yaşam becerilerinin edinimini ise çocuğun ihtiyacının en fazla açığa çıktığı dönem olan okul öncesi dönemde sosyal bilgiler aracılığıyla sağlamak onu sağlıklı bir geleceğe güvenle taşır. (Öner ve Yiğit, 2021).

“*ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS)*” sosyal bilgiler eğitimi ilgili yaptığı tanımın erken dönem çocuk eğitimi üzerindeki etkilerini üç temel çerçevede değerlendirebileceğini vurgulamıştır. Birincisi; sosyal bilgiler, çeşitli disiplinlerin kavramlarını kapsayan bir eğitim programına sahiptir. Bu nedenle eğitim programı içerik olarak çocukların farklı disiplinlerden kaynaklı deneyimleri edinmesine ve olayları farklı bakış açılarıyla değerlendirebilmelerini desteklemektedir. İkinci olarak; sosyal bilgilere ilişkin bilgi birikimi ancak ve ancak beşerî ve sosyal bilgilerde yer alan farklı disiplinlerinin sistemli ve uyumlu şekilde ele alınmasıyla kazanılabilir. Sosyal bilgiler eğitim programının açık ve net sosyal misyonu en genel ifadeyle çocukların sosyal gruplar içinde yaşama yeteneklerini geliştirmektedir. (Melendez, vd., 2000).

Üç-Beş Yaş Dönem: Çocuklar için bu dönemde içinde büyüdükleri ve eğitim aldıkları kurum olan okul öncesi sınıfları topluma karşılık gelir ve öğretmenlerini, temel bakım hizmetini aldığı diğer ikincil ebeveynleri, toplum için çalışmakta olan diğer sosyal rollerde bulunan kişileri (hastane, belediye çalışanları vs.) bu toplumun üyeleri olarak anlamlandırmaya başlar ve onlardan edindikleri deneyimlerle farkındalık kazanır. Bu yaştaki çocuklarda oyunlar daha çok rol üstüne kurulu olduğu için gördüklerini taklit ederler bu sayede de bilgilerinin yerinde zenginleştirme fırsatı edinirler. Öğretmenler ise etkinlikler yoluyla kalıcı hale getirirken edinilen bilgileri çocukların iş birliği, uzlaşma becerilerini güçlendirmiş olur ve çocuklar etkin birer birey olurlar (Mindes, 2005; More, 2012; Wallace, 2005).

Anaokulu (60-72 Ay): Anaokulu çağındaki çocukların ilişki kurma becerileri bir önceki gruba göre daha yeterlidir ve ilişkilendirip anlama becerileri kuvvetlidir. Bu yaş grubunda, problem çözme becerileri, toplumun işleyiş sürecini anlama gibi birçok yetkinlik kolaylıkla elde edilir hale gelir. “*Ahlak ve karakter eğitimi, sosyal beceriler, duygusal okuryazarlık bu dönem içinde daha etkin yapılandırılmaya başlanabilir*” (Mindes, 2014 s. 37).

Mindes ve Donovan (2001 s. 7) sosyal bilgiler eğitimine neden okul öncesi eğitimde yer vermemiz gerektiğiyle ilgili aşağıdaki Şekil 1’de verilen maddeler üzerinde durmuştur:

Şekil 1. Sosyal Bilgiler Eğitimine Okul Öncesi Eğitimde Yer Verme Nedeni

Kaynak: Mindes, G. and Donovan, M. (2001). *Building character: Five enduring themes for a stronger early childhood curriculum*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon, s. 7

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Konu İle İlgili Yurt İçi Çalışmalar

Alanyazında resimli çocuk kitaplarının sosyal bilgiler konularını ele alma durumlarını inceleyen çalışmalardan örnekler aşağıda verilmiştir.

Avcı, Güner ve Dilek (2014) sosyal bilgiler konu alanlarından biri olan çocuk hakları ile ilgili olarak, Aleix Cabrera tarafından 2013 yılında kaleme alınan “Ariyanna’nın Sihirli Kutusu” kitabında çocuk hakları açısından eğitici özellikler taşıdığını, Şahin (2014) yaptığı çalışmasında Aytül Akal’ın “Açıl Maske Açıl” isimli kitabının kültürel farklılıklara karşı çocukta hoşgörü kazandırarak duyarlık oluşumunu desteklediğini ifade etmiştir. Büyükalan ve Harmankaya (2019) ise ödüllü resim kitaplarını incelediği çalışmasında çocuk haklarından korunma hakkının bulunduğu 2016 yılında IBBY/ ÇGYD- Yılın En İyi Resimli Öykü Kitabı seçilen

Feridun Oral'a ait "Farklı Ama Aynı" ve gelişimsel hakkı anlatan Parents' Choice Recommended ödülü kazanan Lisa Papp'ın yazdığı "Madeline Finn ve Kütüphane Köpeği" isimli kitaplara yer vermiştir.

Işıtan (2016) yaptığı çalışmasında Geoffroy de Pennart (2011)'ın yazdığı "Müziyen İnek Sırma" adlı kitabında, benzerlik ve farklılıklar kavramı ele alınırken saygı duyma sevgi ve hoşgörü değerlerinin de işlendiğini belirtmiştir.

Arıcı ve Işıtan (2021) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise mülteci olma-göç etme konusunu işleyen resimli kitaplar incelenmiştir. Araştırmada incelenen 15 kitabın doğrudan göç ve mültecilik deneyimini anlatmakta olduğu sonucuna varılmıştır.

Kırkgöz ve Diken (2019) özel gereksinimli kahramanı bulunan resimli çocuk kitaplarını incelediğinde hareket engeli, işitme yetersizliği, öğrenme güçlüğü (disleksi), down sendromu ve otizm konulu hikayelerin bulunduğunu ama en çok kitaplarda hareket engeline yer verildiği bulgusuna ulaşmışlardır.

"Sosyal Bilgiler Öğretim Programında" yer alan "Temel Beceriler" başlığında çevre eğitimi ile ilişkili olarak "Çevre okuryazarlığı" konularına yönelik ilkökul çocukları için hazırlanmış TÜBİTAK Popüler Bilim Yayınlarından "Çevreci Öyküler" serisinde "Arabaların Uyuduğu Gün, Dokuz Dakika, Kadim Orman ve Kalundborg Beşlisi" yer aldığı görülmektedir. Okul öncesi dönem için ise bu konuda kitapların daha temel düzeyde konu öğretimi yaptığı ve geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Bozkurt, 2021; MEB, 2018).

Aktın (2014) yılında "Okul Öncesi Dönemde Sosyal Bilgiler Eğitimi: Mesleklerin Öğretimine Yönelik Durum Çalışması" isimli araştırma makalesinde Türkiye'de okul öncesi eğitim programı kapsamına alınmayan sosyal bilgiler eğitiminin önemine dikkat çekmek ve bununla birlikte mesleklerin öğretimi ile sosyal bilgiler kazanımlarının ne derece uygulanabilir olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma nitel bir çalışmadır. Durum çalışması desenlerinden bütüncül tek durum deseni uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemleri kullanılarak belirlenmiştir. Tipik durum örnekleme ile çalışma yapılacak okul; ölçüt örneklemeyle 48-52 aylık 3 kız ve 3 erkek toplam 6 öğrenci çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Veriler, çocukların cevapladıkları ön ve son yarı yapılandırılmış görüşme sorularından, çizdikleri resimlerden, sınıf içi kamera

kayıtları ile öğretmenle yapılan görüşmeler yoluyla toplanmıştır. İçerik analizi yöntemiyle sosyal bilgiler kazanımları yorumlanmıştır. Çocuklar ben merkezlerinden hareketle meslekler ile ilgili tüm öğrenmelerini kendi deneyimlerinden yola çıkarak tanımlayabildiklerinden yola çıkarak araştırma sonuçları okul öncesi dönemde çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olarak sosyal bilgiler eğitimi almaya hazır olduklarını ve böyle bir eğitimin kazanımlarının gerçekleşebileceğini ortaya koymuştur.

Uçuş Güldalı (2017) “Sosyal Bilgileri Okul Öncesi Dönem Çocuklarıyla Deneyimlemek: Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Bilgiler Eğitiminin Önemi Gözden Geçirme” isimli makalesinde ise detaylı bir şekilde ulusal ve uluslararası literatür taraması yöntemi kullanılarak erken çocuklukta sosyal bilgiler eğitimi; eğitim programı, eğitimsel yaklaşımlar, öğretmenin rolü, çevre ve sınıf ortamı, materyal ve kaynaklar, değerlendirme boyutları okul öncesi eğitiminin temel dinamikleri ve ilkeleri kapsamında ele alınarak değerlendirmeler yapmıştır. Erken çocuklukta sosyal bilgiler eğitimi uygulamaya ilişkin erken çocukluk sosyal bilgiler yeterlikleri ve becerilerinin tanımlanması, konuya ilişkin öğretmen yeterliklerinin artırılıp güçlendirilmesi, eğitim modüllerinin artırılması gibi önerilerde bulunmuştur.

Öner ve Yiğit, (2021) yapmış olduğu “Okul Öncesinde Sosyal Bilgiler Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi” isimli çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin sosyal bilgilere ilişkin görüşlerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı anaokullarında görev yapmakta olan 40 okul öncesi öğretmeni ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, okul öncesi öğretmenlerinin sosyal bilgiler algılarının önemli bir kısmını Tarih Öğretimi, Coğrafya Öğretimi ve Vatandaşlık Bilgisi’nin oluşturduğu; geçmiş öğrenim yaşantılarında sosyal bilgiler dersine karşı görüşlerinin pozitif yönde seyredecek şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin en fazla “Coğrafya” alanında etkinlik gerçekleştirdiği de bir diğer ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Günel (2023) yılında yapmış olduğu “Okul Öncesi Eğitim Döneminde Sosyal Bilgiler Öğretimiyle İlgili Yapılan Çalışmaların İncelenmesi” isimli yüksek lisans

tezinde ülkemizde okul öncesi eğitimde sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili yapılan çalışmaların genel durumunu incelemiştir. Çalışmada 1999-2022 yılları arasında yayımlanan tezler, kitap bölümleri, makaleler olmak üzere 70 kitabı ele almıştır. Çalışmada nitel yaklaşım kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın bulguları lisansüstü eğitim için alanyazında henüz istenilen seviyeye gelmediğini göstermektedir. Çalışma sonucunda sosyal bilgiler ve coğrafya eğitimine ağırlık verildiğini ve çoğunlukla öğretmen ve öğretmen adaylarıyla araştırmalar yapıldığını ortaya koymuştur. 2012 yılından itibaren sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili çalışmalara ağırlık verildiği de bir diğer sonuçlar arasındadır. Bundan sonraki yapılacak çalışmalarda akademisyenlerle çalışmaların gerçekleştirilmesi ve belirli zaman aralıklarıyla eksikliklere yönelik çalışmaların yapılması önerilmiştir.

2.2.2. Konu İle İlgili Yapılmış Yurt Dışı Çalışmalar

Kemple (2016) yılındaki “Erken Çocukluk Eğitiminde Sosyal Bilgiler, Sosyal Yeterlilik ve Vatandaşlık: Gelişim İlkeleri Uygun Uygulama Rehberi” isimli çalışmasında doğayı incelemeyi amaçlamıştır. Çocuk gelişimindeki gelişimsel yön bilgisi, çocukların kendi deneyimleri üzerine inşa etmesinin önemine dikkat çekmiş gelişimsel olarak uygun sosyal bilgilerin tarihsel temelleri yeniden gözden geçirmiş ve günümüzün anaokullarında sosyal bilgiler eğitimi hakkında görüşlerine yer vermiştir. Buna göre çocukların yön becerilerini desteklemek için sosyal bilgiler konuları uygun öğretim, iyi harcanmış zaman ve fırsatın önemli olduğunu vurgulamıştır.

Racmach, Erhamwilda ve Tsaurý (2019) yılında yapmış oldukları araştırmada erken çocukluk öğretmenliği bölümü öğrencileri ile çalışmışlardır. Bu çalışmada kullanılan araştırma yöntemi, öğrencilerin sosyal bir değişim üretmelerini içeren katılımcı eylem araştırmasıdır. İlgili öğrenciler gruplara ayrılmıştır ve bir öğrenme etkinliği haline gelmesi için belirli bir eylem için aynı format verilmiştir. Mesleği yürüten öğretmenlerden ve öğretim görevlilerinden görüş ve öneriler alınmış daha sonra, bir sınıf simülasyonu gerçekleştirilmiştir. Simülasyon sonuçları, öğrenciler tarafından seçilen ve belgelenen ve YouTube'a yüklenen okullarda uygulanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda edinilen bilgiye göre; öğrenme tasarımı birkaç şekilde yapılmaktadır: Çocukların günlük yaşamlarıyla ilgili etkinlikler,

hazırlanan öğrenme etkinlikleri, ev ve okul yönetmeliklerini anlamak, yetişkin olmayı öğrenmek, farklılaşmak kendilerini başkalarından ayırma, uyum sağlama, zaman kavramını anlamak, günlük rutinler, sağlıklı beslenmeyi bilmek bunlardan bazılarıdır.

Rosenberg'in (2020) "Erken çocukluk eğitimi ve bakımında sosyal bilgiler: Çeşitliliğe odaklanan bir kapsam belirleme incelemesi" isimli çalışması, bir ön hazırlık sunan bir kapsam belirleme amacı taşıyan literatür taramasıdır. Amacı, erken çocukluk öğretmeninin çalışabileceği yolları keşfetmektir. Kültürel çeşitliliğe özel bir odaklanma ile erken çocukluk dönemi yaşayanların sosyal bilgiler eğitiminin nasıl sağlanacağını ve sonraki eğitimlerinde çıkabilecek zorlukları tartışmaktadır. Çalışmada araştırma sorusu olarak şu iki sorunun cevabı aranmıştır. "Önceki eğitim araştırmaları, okul öncesi öğretmenlerinin sosyal bilgileri nasıl kullanabileceklerini gösteriyor mu?" "Çocuklarla birlikte ve çocuklar arasındaki çeşitliliği ele almak için neler yapılabilir?" Araştırma kapsamında yapılan analizlere göre 26 uluslararası ve ulusal çalışmada 4 araştırma konusu ortaya çıkmıştır. Bunlar kültürel çeşitlilik, ayrımcılıkla mücadele, insan hakları ve topluluk ve toplum alanlarında çocukları çeşitlilik şeklindedir. Her kapsam, bilgi durumu ve her alanda gelecekteki araştırmalar için fırsatlar sunmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde bu araştırmanın modeli, evreni ve örneklemini, veri toplamak için geliştirilen araç ve teknikleri ile veri toplama süreci, veri analizi, geliştirilen araca ilişkin geçerlik ve güvenilirliğe yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma erken çocukluk dönem çocukları için Türkiye’de basılmış sosyal bilgiler ile ilgili konuları ele alan yerli ve çeviri resimli öykü kitaplarını incelemek amacıyla nitel araştırma olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma “Varsayımlarla ve bireyler veya grupların bir sosyal ya da insan sorununa atfettikleri anlamlara değinen ve araştırma problemlerinin incelenmesini içeren yorumlayıcı/kuramsal çerçevelerin kullanımı ile başlar” olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2021, s. 44).

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi modeli kullanılmıştır. “Doküman analizi, basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir” (Kıral, 2020, s. 3). Doküman analizi diğer nitel araştırma yöntemlerinde olduğu gibi bir amaca yönelik olarak kaynakları edinme, okuma işlemini gerçekleştirme, not alma ve değerlendirmeyi kapsamaktadır (Karasar, 2005, s.183).

Doküman incelenmesinin aşamalarında ihtiyaç duyulduğu takdirde araştırmaya nicel bir boyut kazandırmak amacıyla ‘sayısallaştırma’ olarak elde edilen verileri sayısal değerlerle sunmaya yarayan ‘kapsanan alan’ yöntemi bulunmaktadır. Kapsanan alan “Belirli bir ünite veya konuya ayrılan alanın büyüklüğünün veya kapsamının, yazarın veya aynı ölçüde müfredatın o konuya verdiği önemle doğru orantılı olduğu yönünde olabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2021 s. 200). Bu çalışmada kitap incelemek için geliştirilen rubrik için bu modelin ‘sayısallaştırma’ kısmına göre yapılandırılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2005-2023 yılları arasında Türkiye’de basılmış yerli ve çeviri resimli öykü kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme göre belirlenmiştir. Ölçüt örneklemede temel anlayış araştırmacı tarafından oluşturulan veya önceden hazırlanılan ölçüt listesinin karşılanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021 s. 120). Bu çalışmada kitapları belirlemek için ölçütler şu şekildedir; kitapların

- okul öncesi yaş grubuna (3-6 yaş) uygun olması,
- resimli öykü olması
- sosyal bilgiler ile ilgili konuları içeriyor (doğrudan veya dolaylı) olması şeklindedir.

Araştırmada yukarıda belirlenen ölçütler ile aynı zamanda kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi de kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde araştırmacılar “Yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer” (Yıldırım ve Şimşek, 2021 s. 121). Bu kapsamda özel ve devlet okullarının kitaplıkları, halk ve çocuk kütüphaneleri, ilgili kitap mağazalarından kitaplara ulaşılmıştır ve ulaşılan 390 kitaptan bu ölçütlerin tamamını karşılayan 220 kitap çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Tablo 8. Örneklemi Oluşturan Kitapların Türü

Türü	n	%
Yerli	112	50.9
Çeviri	108	49.1
Toplam	220	100.0

Tablo 8’e göre incelenen 220 kitabın 112 tanesi yerli ve 108 çeviri kitaptan oluşmaktadır.

Tablo 9. Örnekleme Oluşturan Kitapların Basım Yıllarına Göre Dağılımı

Basım Yılı	n	%
Basım yılı yok	7	3.2
2005-2009	12	5.5
2010-2014	42	19.2
2015-2019	65	29.6
2020-2023	94	42.5
Toplam	220	100.0

Tablo 9’da örnekleme oluşturan kitapların basım yıllarına göre dağılımına yer verilmiştir. 94 kitap ile basım yıllarının en çok 2020-2023 aralığında olduğu tespit edilmiştir. 12 kitap 2005-2009 yılları arasında basılmıştır. 7 kitabın üzerinde basım yılı bulunmadığı için basım yılı tespit edilememiştir.

Tablo 10. Örnekleme Oluşturan Kitapların İçerik Türlerinin Dağılımı

İçerik Türü	n	%
Hayali kurgu	58	26.4
Gerçekçi kurgu	162	73.6
Toplam	220	100.0

Tablo 10’a göre örnekleme oluşturan kitapların içerik türlerinin dağılımı verilmiştir. Kitapların 58 tanesi hayali kurgudan 162 tanesi gerçekçi kurgudan oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Çalışmada örnekleme oluşturan kitapların künye bilgileri, fiziksel özellikleri, içerik özellikleri, dil ve anlatım özellikleri ve genel olarak resimli kitaplara yönelik bilgileri incelemek amacıyla “Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu” geliştirilmiştir. Resimli kitapları “sosyal bilgiler” açısından daha detaylı inceleyebilmek için ise “Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği” geliştirilmiştir. Böylelikle bu çalışmada farklı özellikte 2 araç geliştirilmiştir.

Araştırma kapsamında geliştirilen araçlar için öncelikle alan yazın araştırmaları yapılmıştır (Deniz ve Gönen, 2020; Arıcı ve Işıtan, 2021). Daha sonra

araçlar için uzman görüşü alınmıştır. Uzmanlar Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde görev yapan en az doktora unvanına sahip uzmanlardır. Uzmanların çalıştığı alanlara bakılacak olursa bir uzman Türk Dili ve Edebiyatı alanından, bir uzman çocuk edebiyatı çalışan okul öncesi eğitim alanından, bir uzman ölçme ve değerlendirme alanından, iki uzman sosyal bilgiler alanından olmak üzere toplamda 5 kişiden görüş alınmıştır. Veri Toplama Araçları hakkında bilgiler aşağıda verilmiştir:

3.3.1. Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu

Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu için uzmanlardan alınan geri bildirimler not edilmiştir. Form düzenlemeler sonunda son haline getirilmiştir. “Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu”nda örnekleme oluşturan kitaplara ait künye bilgileri, fiziksel özellikleri, içerik özellikleri, dil ve anlatım özellikleri, yardımcı bilgiler ile ilgili bölümler yer almaktadır. Bu formda içerik özellikleri kısmında yer alan öğrenme alanları, öğrenme alanlarının alt dalları ve değerler tablosu için Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2023) temel alınmıştır. Öğrenme alanları bu programdaki 7 alanı içermektedir. Alt dalları için sosyal bilgiler alanında yer alan uzman desteği ile okul öncesi yaş grubuna uygunluk göstermesi açısından sosyal bilgiler programında yer alan 4.sınıf kazanımları ve MEB Okul Öncesi Eğitim Programı (2013) okul öncesi kazanımları eşleştirilmiş ve öğrenme alanları ile ilgili tematik kodlar oluşturulmuştur. Bu doğrultuda 27 adet temel beceriden ortak kazanımlara karşılık gelen 17 temel beceri alt dalı olarak belirlenmiştir. Değerler tablosunda yer alan 18 değerlerin tamamına “Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu”nda yer verilmiştir. Araştırmacı bu formu doldurmadan önce kitapları detaylıca incelemiş, kitap özellikleri ve içeriklerine dair bilgileri içerik analizi yaparak not etmiştir. Ayrıca bu formda sosyal bilgiler ile ilgili, terimler ve kavramlar da not edilerek yazılmıştır.

3.3.2. Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği

“Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği” kitapları sosyal bilgiler temalarının incelenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Rubrikte soru türleri olarak; sosyal bilgiler ile ilgili terim veya kavram çeşitliliği, açıklamaları, resimleme ve görsel özellikleri, problem çözme becerisi özellikleri ile ilgili toplam 4 kategori yer almaktadır. Kategoriler 0=yetersiz, 2=kısmen yeterli, 4=yeterli olarak üçlü dereceleme şeklinde puanlanmıştır. Kategorilere ait açıklamalar birbirini tamamlayıcı düzeyde ve tutarlılık oluşturacak şekildedir. Araçtan alınacak en yüksek puan 16’dır.

Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği için uzman görüşlerinin değerlendirilmesinde, birbirinden bağımsız maddeleri içeren ölçek, anket vb. gibi veri toplama araçlarının kapsam geçerliliğini belirlemede kullanılan Lawshe Tekniği kullanılmıştır (Frank-Stromberg ve Olsen, 2004; Ayre ve Scally, 2014 s.79). Bu teknikte “Görüş alınan her uzman, görüşü istenilen her boyut için boyutun gerekli olup olmadığını ya da performansı ölçüp ölçmediği konusunda karar vermelidir” (Karapınar ve Balım, 2023 s.1652). Uzman grubunun görüşüne sunulan rubrikteki 4 madde için görüşlerini belirtmede ‘Yeterli, Düzeltmesi Uygun, Yetersiz’ olarak belirlenen bir puanlama cetveli kullanılmıştır. Lawshe Tekniği için ilk olarak KGO hesaplaması yapılmaktadır. Kullanılan formül “ $(NG / N:2) - 1$ ” şeklindedir. Maddeler için "Yeterli" diyen uzmanların sayısını gösteren NG ile toplam uzman sayısını gösteren N arasındaki oranın yarısını alıp 1 eksiğinin alınarak hesaplama yapılmaktadır (Odabaşı ve Kuruyer, 2022 s.463). KGO belirlenmesi sonrasında kalmasına karar verilen maddelerin KGO değerlerinin ortalaması hesaplanarak KGİ değeri elde edilmektedir (Yeşilyurt ve Çapraz, 2018). Ayre ve Scally (2014)’e göre 5 uzman için KGO değerinin 0.99 dan büyük olması ve KGİ kritik değerinin ise 1.00 olması istenmektedir (Ayre ve Scally, 2014 s.82). Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği’ne ilişkin yapılan hesaplama sonucunda 4 maddenin tamamı için KGO değeri 1.00 ve KGİ değeri 1.00 olarak bulunmuştur. Bu sonuç kapsam geçerliğinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir (Lawshe, 1975).

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Veri toplama sürecinde kitapların öncelikle belirlenen ölçütleri karşılayıp karşılamadığına bakılmış, ölçütleri karşılayan kitaplar örneklem olarak incelenmiştir. Örneklem olarak belirlenen resimli öykü kitapları 3 kez dikkatlice okunmuştur ve kitapların sosyal bilgiler ile ilgili konuları doğrudan veya dolaylı olarak ele aldığı belirlenmiştir. Resimli öykü kitapları “Resimli Çocuk Kitapları Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu” ile “Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği” aracılığıyla değerlendirilmiştir. Kitapların 2005 yılından eski olmamasına dikkat edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Bu çalışmada verilerin analizi için betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. “Betimsel analizde veriler önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, sınıflandırılan verilere ilişkin bulgular özetlenir ve özetler ise araştırmacının öznel birikimi ile yorumlanır” (Baltacı, 2019 s. 379). Betimsel analiz dört aşama üzerine kurgulanmıştır. (1) çerçeve oluşturma, (2) çerçeveye göre verilerin işleme süreci (3) bulguların tanımlanması, (4) elde edilen bulguların yorumlanmasıdır. Oluşturulan tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesinde ayrıntılı bir şekilde okunulup düzenlenilen verilerin bazıları çerçeve dışında kalabilmektedir (Crabtree ve Miller, 1999). Elde edilen kitap verilerinde sosyal bilgiler alanına ilişkin bazı alt bilim dalları ve değerlere ilişkin bulgu çıkmaması bu duruma örnek olarak gösterilmektedir. Verilerin analizi için incelenen kitaplarda önerilen yaş grubu, sayfa sayısı, kitabın konusu ve kitabın temalarını oluşturmak amacıyla ek kodlar verilmiştir. Kitaplar incelenerek geliştirilen formlara kaydedilmiş, ek kodlamalar not edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS 19 programında girilmiş, bu program kullanılarak betimsel tablolar oluşturulmuştur.

Araştırmada verilerin güvenilirliğini sağlamada Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu için; iki araştırmacı bağımsız olarak verilerin 20 kitap kadarını puanlanmıştır. “Nitel veri analizinde farklı kodlayıcıların aynı veri seti için için benzerlik oranı sağlaması nitel araştırmanın güvenilirliği için önemlidir” (Baltacı, 2017 s.8). Bu bağlamda 20 kitap üzerinden toplanan veriler Miles ve Huberman (1994)’ın uzlaşma yüzdesi formülü kullanılmıştır. Formül “ P (Uzlaşma Yüzdesi %) = $[Na$

$(\text{Görüş Birliği}) / Na (\text{Görüş Birliği} + Nd (\text{Görüş ayrılığı})) * 100$ şeklindedir. Uzlaşı yüzdesinin en az %80 olması istenmektedir (Miles ve Huberman, 1994 s.64). Formun uzlaşı yüzdesi %91.67 dir. Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu için elde edilen uzlaşı değeri istenilen değerin üzerinde olduğundan dolayı araştırmacılar arasında tutarlı bir değerlendirmenin bulunduğunu ve verilerin sonuçlarının güvenilir olduğunu ifade etmektedir.

“Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği” için iki araştırmacı bağımsız olarak verilerin 20 kitap kadarını puanlanmıştır. Bu araç ‘Yeterli, Kısmen Yeterli ve Yetersiz’ olarak üçlü puanlama şeklinde olduğundan puanlayıcılar arası güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla toplam puanlar üzerinden sınıf-içi korelasyon katsayısı hesaplanmıştır (McGraw ve Wong, 1996). Aynı durumu ölçen farklı gözlemciler veya aynı gözlemci tarafından farklı zamanlarda yapılan ölçümlerin birbirine ne kadar benzediğini değerlendirmek için bu hesaplama yapılmaktadır (Koo ve Li, 2016). İki yönlü karmaşı model ve mutlak uyum kullanılarak yapılan hesaplamada puanlayıcılar arası güvenilirlik 0.93 bulunmuştur. Koo ve Li (2016) 0.9’den büyük olan sonuçların mükemmel güvenilirlikte olduğunun göstergesi olduğunu belirtmişlerdir (Koo ve Li, 2016 s.158). Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği için elde edilen puan istenilen değerin üzerinde olduğundan dolayı değerlendirme sürecinde yer alan puanlayıcıların tutarlı ve güvenilir değerlendirmelerde bulunduğunu ve verilerin sonuçlarının güvenilir olduğunu göstermektedir.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde elde edilen verilere ait bulgular yer almaktadır.

Tablo 11. Örnekleme Oluşturan Kitapların Sosyal Bilgiler İle İlgili Temaları İçerme Durumu

İçerme Durumu	n	%
Doğrudan içeriyor	146	66.4
Dolaylı olarak içeriyor	74	33.6
Toplam	220	100.0

Tablo 11’de örnekleme oluşturan kitapların sosyal bilgiler ile ilgili temaları içerme durumu verilmiştir. Kitapların doğrudan veya dolaylı olarak belirlenmesi sosyal bilgiler alanına ilişkin bilim ve alt bilim dallarının öykü içinde nasıl yer verildiğiyle ilişkilidir. Buna göre incelenen 220 kitabın 146’sının doğrudan sosyal bilgiler ile ilgili temaları içerdiği saptanmıştır. İncelenen kitaplardan “Dünya Seyahati (Mata, 2020)” isimli kitap bir filin kendisine oyun arkadaşı aramasını anlatmaktadır. Kitapta farklılıklara saygı teması ana fikir olarak ele alınmadığı için kitap dolaylı olarak sosyal bilgiler ile ilgili temaları içeriyor grubunda yer almaktadır.

Tablo 12. Örnekleme Oluşturan Kitapların Hitap Ettikleri Yaşlar

Yaş Grubu	n	%
0-6 yaş	5	2.3
3-6 yaş	74	33.6
3 yaş ve üzeri	25	11.4
4 yaş ve üzeri	60	27.3
5 yaş ve üzeri	50	22.7
6 yaş ve üzeri	6	2.7
Toplam	220	100.0

Tablo 12’e göre örnekleme oluşturan kitapların 81’inin üzerinde yaş grubu belirtilmiş, 139 tanesinde belirtilmemiştir. Belirtilmeyen kitaplar için kitap ölçütleri baz alınarak yaşlara karar verilmiştir. Yer alan kitapların en çok 3-6 yaş (74) en az ise 6 yaş ve üzeri (6) aralığında olduğu bulgusu edinilmiştir. MEB yayınlarına ait “Bir Sonbahar Günü (MEB, 2020)” 3-6 yaş aralığına Gergedan yayınlarına ait

“Evinden Uzakta (Mülteci)” (Hest, 2017)” isimli kitap 6 yaş ve üzeri kitaplar için örnek oluşturmaktadır.

Tablo 13. Örneklemi Oluşturan Kitapların Fiziksel Özelliklerinin Dağılımı

Kitapların Fiziksel Özelliği	n	%
Punto Büyüklüğü		
18	31	14.1
20	176	80.0
22	13	5.9
Kitap Boyutu		
Küçük	47	21.4
Orta	147	66.8
Büyük	26	11.8
Sayfa Yönü		
Yatay	128	58.2
Dikey	91	41.8
Yazar-Çizer Bilgisi		
Yok	168	76.4
Var	52	23.6
Uzman İncelemesi		
Uzman yok	55	25.0
Dil uzmanı	88	40.0
Alan uzmanı	77	35.0
Ciltleme		
Dikişli	7	3.2
İnce tel/iplik	20	9.1
Zımbalı	159	72.3
Yapıştırma	34	15.5
Kâğıt Türü		
1.Hamur	216	98.2
2.Hamur	4	1.8
Kaliteli Değil	0	0.0
Kâğıt Yapısı		
Kuşe	155	70.5
Mat	65	29.5

Tablo 13 – devamı

Kitapların Fiziksel Özelliği	n	%
Kapak Özelliği		
İnce karton	176	80.0
Kalın karton	23	10.5
Mukavva	21	9.5

Tablo 13’de kitapların fiziksel özelliklerine göre dağılımına yer verilmiştir. Bu tabloya göre kitaplarda punto büyüklüğü olarak en çok 20 punto (176) ciltleme açısından zımbalı (159) kitap boyutu olarak orta (147) kâğıt yapısı bakımından kuşe (155) ve ince karton kapak (176) tercih edildiği görülmüştür. Kitapların 88’inde dil uzmanı, 77’sinde alan uzmanı, yer almaktadır. “Yolculuk (Sanna, 2016)”, “Peren ile Dedesi Alışverişte (Sur, 2018)” ve “Zoe Zor Öğreniyor (Fortin, 2015)” kitapları dil uzmanının yer aldığı kitaplardandır.

4.1. Örneklemi Oluşturan Kitapların İçerik Özelliklerinin Dağılımı

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Alanına İlişkin Yer Verme Durumu

“Öğrenme Alanı”	n	%
“Birey ve toplum”	91	41.4
“Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma”	1	0.5
“Zaman ve kronolojiyi algılama”	26	11.8
“Empati”	35	15.9
“İletişim”	41	18.6
“Kültür ve miras”	11	5.0
“Araştırma”	6	2.7
“Değişim ve sürekliliği algılama”	5	2.3
“İnsanlar, yerler ve çevreler”	37	16.8
“Mekânı algılama ve konum analizi”	10	4.5
“Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama”	0	0.0
“Gözlem”	13	5.9
“Karar verme”	13	5.9
“Bilim, teknoloji ve toplum”	21	9.5
“Dijital okuryazarlık”	5	2.3
“Girişimcilik”	21	9.5

Tablo 14- devamı

“Öğrenme Alanı”	n	%
“Üretim, dağıtım ve tüketim”	59	26.8
“Finansal okuryazarlık”	25	11.4
“Çevre okuryazarlığı”	32	14.6
“Etkin vatandaşlık”	3	1.4
“Politik okuryazarlık”	3	1.4
“Küresel bağlantılar”	14	6.4
“Harita okuryazarlığı”	1	0.5
“Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme”	13	5.9

***Bir kitap birden fazla öğrenme alanını ve alt dallarını içerebilmektedir. Bu sebeple toplam puanlar alınmamıştır.**

Tablo 14’de örnekleme oluşturan kitaplarda sosyal bilgiler alanına ilişkin yer verilme durumunun dağılımı verilmiştir. Kitapların incelenmesi için MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2023) öğrenme alanları ve temel beceriler tablosu paralelinde sosyal bilgiler alanına ait 7 öğrenme alanı ve 17 alt dalları belirlenmiştir. Kitapların en çok birey ve toplum (91) ile üretim, dağıtım ve tüketim (59) alanını içerdiği tespit edilmiştir. Alt dallarında ise iletişim (41), empati (35) ve çevre okuryazarlığı (32) alt dalları öne çıkmıştır. Etkin vatandaşlık ve kültür ve miras öğrenme alanlarına içerik olarak ağırlık verilmemiştir. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, harita okuryazarlığı alt dalları 1 kitap örnekleriyle sınırlı kalmıştır. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama alt dalına ise hiç yer verilmemiştir.

Örnekleme oluşturan kitaplarda sosyal bilgiler öğrenme alanları ve alt dalları ile ilgili olarak kitaplarda yer alan örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

Birey ve toplum ‘ben ve biz olma’ süreçlerini esas alan bir öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanı empati kurma, iletişim ve farklılıklara saygı gibi çeşitli beceriler ile ilişkilidir. Örneğin; En İyisini Ben Bilirim! (Hoffman-Maniyer, 2019) isimli kitapta “Onun gibi fil de çizemiyordu Toşi” (s.5) ve “Sen de bana kâğıttan nasıl yapıldığını gösterir misin?” (s.27) ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadeler kitap içerisindeki karakterlerden olan Lusi’nin Toşi’nin yetenekleri için saygı duymasını ve herkesin zaman zaman yardıma ihtiyacı olabileceğinden empati yapmanın önemli olduğunu göstermektedir. Bu kitap “Birey ve Toplum öğrenme alanı”nı destekleyen kitaplara örnektir.

Yine “Birey ve Toplum” öğrenme alanları içerisinde “Empati, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma” alt dalları bulunmaktadır. Örneğin; Lilo’nun Sergisi (Doğan, 2021) kitabında “Lilo ayısını rengarenk resimlere boyamak istemiş olabilir. Sen de bunu denemek ister misin?” dedi öğretmen.” (s.10) ifadesi bulunmaktadır. Belirtilen ifade öğretmenin ve çevresindeki insanların özel gereksinimli bir çocuk olan Lilo’yu bakış açısını anladığını gösteren bir ifadedir. Bu kitabın “empati” becerisini desteklediği görülmektedir.

“Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma” alt dalına yönelik olarak ise örneğin; Leo Sevgiyi Öğreniyor (Banks, 2021) kitabında “Arkadaşları oyuncaklarını onunla paylaştığında her zaman, ‘Çok teşekkür ederim!’ der.” (s.13) ifadesi bulunmaktadır. Bu ifade gündelik hayattaki nezaket kuralı ile ilgili olduğundan Türkçenin güzel kullanımına örnektir.

Bir diğer öğrenme alanı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ise tasarruf, sorumluluk, karar verme finansal okuryazarlık gibi becerilerle ilgilidir. Bu öğrenme alanıyla ilgili olarak örneğin; Eskiler Alırım (Ak, 2009) isimli kitapta “Kapının önüne işe yaramayan eşyaları yığana kadar canı çıkmıştı.Ses iyice yaklaşınca eskiciye seslendi” (s.10) ifadesine rastlanılmıştır. Söz konusu ifade eski eşyaların eskiciye verilerek geri dönüşümün sağlanacağına örnektir.

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı; kültürel mirasa duyarlılık ve farklı kültürlerle saygı ile ülkelerin özelliklerini görsel materyaller veya kaynaklar aracılığıyla araştırma becerileri ile ilişkilidir. Bu öğrenme alanı içerisinde harita okuryazarlığı alt dalı bulunmaktadır. Örneğin; Kütüphane Faresi: Dünya Seyahati (Kırk, 2015) kitabında “Neredeyse tüm dünyayı görebiliyorsun!” (s.9) ve “Araştırma yapmak için bu kitapları kullanabiliriz” (s.15) ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadeler kitap içerisindeki karakterlerden olan dünya seyahatine çıkan iki fare ve onların dünyadaki önemli yerlerle ilgili araştırmalar yapmak için çeşitli kaynaklardan yararlandığını göstermektedir. Yine bu örnekler “harita okuryazarlığı” alt dalını desteklemektedir.

Tablo 15. Örnekleme Oluşturan Kitapların Konu Özelliklerinin Dağılımı

Konular	n	%
Doğal yaşamın korunması	17	7.7
Benzer ve farklı yönler	32	14.5
Meslek özelliklerini araştırma	14	6.4
Seyahat günlükleri	14	6.4
Aile sevgisi ve ilişkileri	15	6.8
Kendini tanıma	30	13.6
Zorunlu göçün etkileri	5	2.3
Bitki yetiştirme ve hayvanların dünyası	17	7.7
Kültürel miras öğeleri	8	3.6
Özel gereksinimli bireylerin yaşamı	11	5.0
Mevsimler ve etkileri:	12	5.5
İhtiyaçlar ve teknolojik ürünler	21	9.5
Temel yaşam becerileri	21	9.5
Milli bayramlar	3	1.3

*Bir kitap birden fazla konuyu içerebilmektedir. Bu sebeple toplam puanlar alınmamıştır.

Tablo 15’de örnekleme oluşturan kitapların konu özelliklerinin dağılımı verilmiştir. Kitapların içerdiği konular incelenerek kodlanmış ve 14 başlık altında kategorileştirilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada incelenen kitapların en çok benzer ve farklı yönler (32) en az ise milli bayramlar (3) konusunu işlediği saptanmıştır. Meslek özelliklerini araştırma ve seyahat günlükleri (14) ile ihtiyaçlar ve teknolojik ürünler ile temel yaşam becerileri (21) konularına eşit olarak yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler açısından önemli konulardan biri;“Benzer ve farklı yönler” dir. Bu konuda ele alınmak istenen konu bir durum/olay/kişi ile ilgili paylaşılan ortak özellikler veya birbirinden farklı özelliklerdir. Örneğin; Köpekler Bale Yapmaz (Kemp, 2012) isimli kitapta “Benim köpeğim müziği, dans etmeyi ve ay ışığını sever. Dedim ya benim köpeğim farklıdır kendini köpek gibi hissetmez” (s.6) ifadesi bulunmaktadır. Belirtilen ifade kitaptaki karakterlerden biri olan köpeğin diğer köpeklere göre farklı özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

Yine “Milli bayramlar” konusu bir milletin ulusal kimliğini güçlendiren özel günler olarak bilinmektedir. Örneğin Dedemin Madalyası (Bektaş, 2011) kitabında “Atatürk çocukları o kadar çok seviyordu ki bugünü çocuklara bayram olarak hediye

etti” (s.13) ifadesine rastlanılmıştır. Bu ifade bir dedenin torununa 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’ni tanıttığını göstermektedir.

Bir diğer önemli konu “Meslek özelliklerini araştırma”dır. Örneğin Doktor Deniz (Brooks, 2014) isimli kitapta “Deniz, Tıp Merkezinde çalışıyordu. Orada hastalanan insanları tedavi ediyor ve iyileştiriyordu” (s.7) ifadesine rastlanılmıştır. Bu ifade Doktor Deniz’in mesleğinin özellikleri ile ilgili bilgi vermektedir.

Tablo 16. Örnekleme Oluşturan Kitapların Tema Özelliklerinin Dağılımı

Temalar	n	%
Canlı türlerinin korunması	4	1.8
Farklılıklara saygı	28	12.7
Atatürk’ü anlamak	3	1.4
Yeni yerleri keşfetme	11	5.0
Olumlu benlik algısı	28	12.7
Göç yaşamı	4	1.8
Doğa gözlemciliği ve araştırma	30	13.6
Kültürel motifler	3	1.4
Özel gereksinimler	10	4.5
Çevre bilinci	22	10.0
Kültürel farklılıklar	7	3.2
Aile bağları	11	5.0
Meslekler	14	6.4
Haklar	2	.9
Afetler ve acil durumlar	13	5.9
Ürün oluşturma	16	7.3
Zaman yönetimi	9	4.1
Biyografi	5	2.3

*Bir kitap birden fazla temayı içerebilmektedir. Bu sebeple toplam puanlar alınmamıştır.

Tablo 16’da örnekleme oluşturan kitapların tema özelliklerinin dağılımı verilmiştir. Kitapların içerdiği temalar incelenerek kodlanmış ve 18 başlık altında kategorileştirilmiştir. Temalar en çok doğa gözlemciliği ve araştırma (30) üzerinedir. Bu sırayı olumlu benlik algısı ile farklılıklara saygı (28) temaları izlemektedir. En az ise haklar (2) temasına rastlanılmıştır.

Sosyal bilgiler açısından önemli temalardan biri olan; “Doğa gözlemciliği ve araştırma” teması doğada yaşanan değişimleri ve bu değişimlerin nedenlerini,

sonuçlarını incelemeye dayanan bir tema alanıdır. Örneğin; Mustafa Kemal Atatürk ve Doğa (Özdil, 2018) kitabında “Bitkileri merak ediyordu. Nasıl besleniyorlar... Renkleri neden birbirinden farklı... Nasıl böyle güzel kokuyorlar... Bunları öğrenebilmek için kitaplar okuyordu” (s.6) ve “Çocukların, dünyadaki bu değişik ağaçları yakından görmesini, onlar hakkında bilgi sahibi olmasını sağladı” (s.20) ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadeler bitkiler, ağaçlar gibi doğaya dair gözlemleri ve Atatürk’ün bu konuda çeşitli araştırmalar yaptığını göstermektedir.

Kitapların çocukların olumlu benlik algısını desteklemesi özellikle çocukların kendi için olumlu ve kabul edici bir şekilde düşünmesini desteklemektedir. Örneğin; Değnek Adam (Donaldson, 2021) kitabında “Değnek Adam sen çok iyi bir arkadaşısın! Teşekkürler! Sen bir harikası!” (s.24) ifadesi yer almaktadır. Belirtilen ifadede kitap içerisindeki karakter olan değnek adamın başkalarına yardımcı olduğu durumlar için kendisine güvenip sevmesi ele alınmıştır. Bu durum onun olumlu benlik algısına katkı sağladığını belirtmektedir.

Sosyal bilgiler açısından yine önemli temalardan biri “Haklar”dır. Kitaplarda genel olarak bu temanın az oranda işlendiği saptanmıştır. Haklar bireylerin sahip oldukları ayrıcalıklar ve özgürlükler olarak tanımlanmaktadır. Örneğin; O Büyük Ağaç (Lidbeck, 2011) isimli kitapta “Annem evde oturayım ve yemek yapayım istiyorum. Ama ben yemek yapmak değil ağaca tırmanmak istiyorum” (s.2) ifadesi yer almaktadır. Ele alınan ifade ‘Oyun Hakkı’ ile ilişkidir.

Tablo 17. Örneklemi Oluşturan Kitaplarda Yer Alan Değerlerin Dağılımı

Değerler	n	%
“Adalet”	1	0.5
“Aile birliğine önem verme”	6	2.7
“Bağımsızlık”	4	1.8
“Barış”	0	0
“Bilimsellik”	30	13.6
“Çalışkanlık”	20	9.1
“Dayanışma”	17	7.7
“Duyarlılık”	44	20.0
“Dürüstlük”	3	1.4
“Estetik”	3	1.4
“Eşitlik”	3	1.4
“Özgürlük”	10	4.5

Tablo 17- devamı

Değerler	n	%
“Saygı”	60	27.3
“Sevgi”	64	29.1
“Sorumluluk”	24	10.9
“Tasarruf”	20	9.1
“Vatanseverlik”	1	0.5
“Yardıms severlik”	39	17.7

***Bir kitap birden fazla değeri içerebilmektedir. Bu sebeple toplam puanlar alınmamıştır.**

Tablo 17’de çalışma kapsamında incelenen değerlerin dağılımına yer verilmiştir. Örnekleme oluşturan kitapların bu bilgi ışığında en çok sevgi (64) değerini en az ise vatanseverlik ve adalet (1) değerlerini içerdiği bulgusu edinilmiştir. Barış değerine ise kitaplarda hiç rastlanılmamıştır.

Kitaplarda yer alan değerlere bakacak olursak; “Vatanseverlik” değeri bir bireyin ulusal değerlerine bağlılığı ile ilgilidir. Örneğin; Atatürk Olmak (Akal, 2012) kitabında “Bir gün sınıf öğretmeni Atatürk’ü anlatmış. Ülkemizi düşmanlardan kurtardığını, Cumhuriyet’i kurduğunu söylemiş” (s.3) ve “Atatürk’ün yaptıklarını anlar, düşüncelerini izler, ilkelerini korursan sende ondan bir parça var demektir” (s.21) ifadeleri bulunmaktadır. Bu ifadeler ile Atatürk’ün hayatıyla ilgili bilgiler edinen bir çocuğun Atatürk’ün temel ilkelerini, onun vatani için neler yaptığını öğrenmesi ve bundan etkilenmesi anlatılmaktadır.

Bir diğer önemli değer “Sevgi” değeridir. Bu değer insanlar arasındaki duygusal bağ, başkalarına karşı şefkat ve ilgi gösterilmesidir. Örneğin; Kardeş Kirazlar Kiko ile Kiki (İzleyen, 2021) kitabında “İşte Kiko ile Kiki de bu yaşlı ağacın en sevilen Kardeşler Kirazlar’ıydı.” (s.4) ve “İhlamur ağacının kendini değerli hissetmesi ile etrafına enerji yayması bir oldu. Bükülen dalları yeniden canlandı. Bu duruma bahçedeki herkes çok sevindi.” (s.10) ifadeleri yer almaktadır. Belirtilen ifade de kitap içerisindeki karakter olan İhlamur Ağacı’nın sevilme ihtiyacı ve Kardeş Kirazlar’ın ona karşı şefkati anlatılmaktadır.

Tablo 18. Örnekleme Oluşturan Kitapların Dil ve Anlatım Özelliklerinin Dağılımı

Dil ve Anlatım		n	%
Kullanılan Dil-Anlatım-Üslup	Sade	209	95.0
	Akıcı	180	81.8
	Karmaşık	11	5.0
	Yorucu	40	18.2
Cümle yapısı	Kurallı	138	62.7
	Devrik	0	0.0
	Hem kurallı hem devrik	82	37.3
Yazım ve imla hataları	Var	11	5.0
	Yok	209	95.0
Çocuğun yaş seviyesi üzerindeki kelimeler	Var	6	2.7
	Yok	214	97.3
Anlatım bozukluğu	Var	0	0.0
	Yok	220	100.0
Kullanılan dil çocuğun gelişim düzeyine uygun	Evet	200	90.9
	Hayır	2	0.9
	Kısmen	18	8.2
Çocuk için uygunsuz kelimeler ve kalıp yargılar	Var	18	8.2
	Yok	202	91.8
Yaş uygunluğu	Uygun	219	99.5
	Uygun değil	1	0.5
Gündelik yaşam deneyimlerine katkı	Sağlıyor	219	99.5
	Sağlamıyor	1	0.5
Gelişim alanlarını destekleme	Evet	220	100.0
	Hayır	0	0.0
Zaman durumu	Doğrusal	219	99.5
	Geriye dönüş	1	0.5
Kitabın olay örgüsü	Tutarlı	219	99.5
	Tutarsız	1	0.5

Tablo 18’de örnekleme oluşturan kitapların dil ve anlatım özelliklerinin dağılımına yer verilmiştir. Kitaplar kullanılan dil-anlatım ve üslup bakımından sade

(209) ve akıcı (180), cümle yapısı olarak kurallı (138) kullanılan dil çocuğun gelişim düzeyine uygun (200) olarak tespit edilmiştir. Kitapların hiç birinde anlatım bozukluğu bulunmamaktadır. İncelenen kitaplarda zaman durumu ve olay örgüsü çoğunlukla (219) doğrusal ve tutarlıdır. Kitapların tamamı gelişim alanlarını desteklemektedir. Her kitap birden fazla gelişim alanını içerebilmektedir. Bu bilgiler ışığında; 47 kitap bilişsel gelişim alanını, 20 kitap dil gelişim alanını, 175 kitap sosyal-duygusal gelişim alanını, 4 kitap motor gelişim alanını ve 32 kitap öz bakım becerilerini destekleyen iletiler içermektedir.

Tablo 19. Örneklemi Oluşturan Kitaplara İlişkin Yardımcı Bilgiler

Yardımcı Bilgiler		n	%
Aile için rehber bilgi	Var	51	23.2
	Yok	169	76.8
Kitap önünde ya da sonunda ek bilgi (Kavram-terimlerle ilgili):	Var	5	1.4
	Yok	215	98.6
Öğretmen için rehber bilgi:	Var	10	4.5
	Yok	210	95.5
Etkinlik içerme	Var	176	80
	Yok	44	20.0
İçinde oyuncak-materyal (kukla, dolgu vb):	Var	0	0.0
	Yok	220	100.0

Tablo 19’da örneklemi oluşturan kitaplara ilişkin yardımcı bilgilerin dağılımı yer almaktadır. 169 kitapta aile için rehber bilginin 210 kitapta öğretmen için rehber bilginin olmadığı tespit edilmiştir. Bu kitapların tamamının içinde herhangi bir oyuncak materyale yer verilmediği saptanmıştır. Çalışma için incelenen kitaplarda kitabın önünde veya sonunda kavramlarla ilgili ek bilgiye yer veren yalnızca 5 kitap örneğine ulaşılmıştır. “Balıkçı Kız Gökmar (Çakır, 2022)”, “Badem Gözlüm (Gürmen, 2014)” ve kitapları kavramlarla ilgili ek bilginin yer aldığı kitaplar arasında tespit edilmiştir.

Tablo 20. Örnekleme Oluşturan Kitapların ‘Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriğinden’ Aldıkları Puanların Dağılımı

Maddeler/puanlar	Yetersiz 0 puan		Kısmen yeterli 2 puan		Yeterli 4 puan	
	n	%	n	%	n	%
Sosyal Bilgiler ile ilgili terim veya kavram çeşitliliği	2	0.9	25	11.3	195	88.6
Sosyal Bilgiler ile ilgili terim ve kavramların açıklanması	207	94.1	8	3.6	5	2.3
Sosyal Bilgiler açısından resimleme ve görsel özellikleri	10	4.5	75	34.1	135	61.4
Sosyal Bilgiler açısından problem çözme becerisi özellikleri	52	23.6	42	19.1	126	57.3

Tablo 20’e göre resimli kitapların sosyal bilgiler temaları açısından değerlendirilmesi her bir madde için 0 yetersiz 2 kısmen yeterli 4 yeterli olarak belirlenen puanlama sistemine göre oluşturulmuştur. Bu bilgiler ışığında; 195 kitap sosyal bilgiler ile ilgili terim veya kavram çeşitliliğinde 3 ila 5 arasında kavrama yer vererek tam puan almıştır (2x2=4 puan). 2 kitap 0 puan almıştır. “Memleketim Mardin (MEB, 2022)”, “Bozkır (Vurdu, 2013), “Başka Bir Yerde Yaşasaydım (Orbeck-Nilssen, 2017)” tam puan alan kitaplar arasındadır. 5 kitap sosyal bilgiler ile ilgili kavramların açıklanmasına yer vererek tam puan almıştır. 207 kitap 0 puan almıştır. “Elim Sende: Bizim Suyumuz (Över ve Ovacık, tarihsiz)” kitabında kavramların açıklanması yer almaktadır. Sosyal bilgiler açısından resimleme özelliklerinde tam puan almanın (2x2=4 puan) koşulu ele alınan sosyal bilgilerle ilgili konu, terim kavramlarla ilgili en az 3 resim ve görsel bulunmasıdır. 135 kitap bu maddenin gerekliliğini karşılamaktadır. 10 kitap bu maddeden 0 puan almıştır. “Nele Kavga Etmekten Hoşlanmıyor (Luhn, 2018) bu maddeden tam puan alan kitaplardandır. Problem çözme becerisi maddesi çocukların toplumsal ilişkilerini düzenleme, karşılaştığı sorunları çözme ve olumlu iletişim kurma becerilerini desteklemesiyle ilişkilidir. 126 kitap tam puan almıştır. “Elif Asla Yabancılarla Gitmez (Schneider, 2021)” problem çözme becerisi maddesinden tam puan alan kitaplar arasındadır. Çalışmada incelenen 52 kitap bu maddeden 0 puan almıştır.

Sosyal Bilgiler ile ilgili terim veya kavram çeşitliliği maddesinden tam puan almanın ölçütü kitapta sosyal bilgiler ile ilgili olarak 3-5 arasında kavrama yer verilmesidir. Örneğin; Memleketim Mardin (MEB, 2020) kitabı yapılan değerlendirme sonucunda tam puan almıştır. Kitapla ilgili örnek şu şekildedir; “Bu tarihi şehre gezmek için çok fazla turist gelir. Turistlere Mardin’i gezdirmeyi çok severiz” (s.15) ifadesi yer almaktadır. Belirtilen ifade de sosyal bilgiler alanıyla ilgili olan tarihi şehir, turist, gezmek kelimeleri bulunmaktadır bu maddenin gerekliliğini karşılamıştır.

Sosyal Bilgiler açısından resimleme ve görsel özellikleri maddesinden tam puan almanın ölçütü kitabın konuyla ilgili en az 3 görsele yer vermesidir. Bu alanda tam puan alan kitapla ilgili örnek aşağıda sunulmuştur.

Elif Asla Yabancılarla Gitmez (Schneider, 2021 s.8-9-10) kitabının sayfalarında Elif’e tanımadığı bir yabancıya yaklaştığı ve Elif’in annesinin sözlerini dinleyerek uzaklaşması durumu yaşanmıştır. Belirtilen kitap içerisindeki görseller sosyal bilgiler dersinde konu olarak işlenen acil durumlar ve tehlike anında neler yapılması gerektiği ile ilgilidir. Bu konuyla ilgili en az 3 görsele yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler açısından “problem çözme becerisi” özellikleri maddesinden tam puan almak için kitap karşılaştığı sorunları çözme ve olumlu iletişim kurma becerilerini de desteklemelidir. Bu alanda tam puan alan kitapla ilgili örnek ifade aşağıda sunulmuştur.

“Nele Kavga Etmekten Hoşlanmıyor (Luhn, 2018) kitabında “Üçü birlikte gemiyi yeniden tekrar yaptılar.Süpürgeyi direk yapıp, tişörtü de geminin yelkeni olarak kullandılar” (s.17) ifadesi yer almaktadır. Bu ifade içerisinde oyun sırasında anlaşmazlık yaşayan kardeşler annelerin yardımıyla problemlerini çözdüğü ve yeniden oyun kurduğu görülmektedir.

Tablo 21. Örnekleme Oluşturan Kitapların Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriğinden Aldıkları Toplam Puanların Dağılımı

Toplam	n	%
2.00	1	0.5
4.00	2	0.9
6.00	18	8.2
8.00	57	25.9
10.00	73	33.2
12.00	64	29.1
14.00	4	1.8
16.00	1	0.5
Toplam	220	100.0

Tablo 21’de örnekleme oluşturan kitapların sosyal bilgiler temaları açısından değerlendirme rubriğinden aldıkları toplam puanların dağılımı verilmiştir. Puan aralıkları 2-16 aralığındadır. 73 kitap 10 puan almıştır. En az puan olan 2 puanı 1 kitap almıştır. En çok puan olan 16 puanı alan 1 kitabın olduğu bulgusu edinilmiştir. “Elim Sende: Bizim Suyumuz (Över ve Ovacık, tarihsiz)” isimli kitap rubrikten tam puan almıştır. Bu rubrikten alınan puanlar kitaplar için sosyal bilgiler temalarını içerme açısından yeterliliklerini ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Çalışmanın bu bölümünde elde edilen tüm sonuçlar ve problem durumunun çözümüne katkı sağlayacak önerilere yer verilmiştir.

Çalışmada okul öncesi döneme (3-6 yaş) yönelik yerli ve çeviri resimli kitaplarının içerik ve resimlemeleri sosyal bilgiler alanı açısından incelenmiş ve sosyal bilgilere ait konuların yeterlik düzeyi belirlenmiştir. Kolay ulaşılabilir ve ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilen 220 resimli çocuk kitabı çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Resimli kitapların belirlenmesinde kitapların sosyal bilgiler ile ilgili öğrenme alanlarını doğrudan ya da dolaylı olarak desteklemesine ve kurgusal (hikâye) olmasına dikkat edilmiştir. Kitapların incelenmesi için 2 araç geliştirilmiştir ve araçların geliştirme sürecinde 5 uzmandan görüş alınmıştır. Bu araçlar; “Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu” ile “Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği” dir.

“Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu”nda resimli kitaplara yönelik olarak kitapların künye bilgileri, fiziksel özellikleri ve içerik özellikleri ile sosyal bilgiler alanı ile ilgili öğrenme alanları ve alt dallarını belirlemeye yönelik maddeler bulunmaktadır. Bu form alan yazın araştırmasın sonrasında geliştirilmiş ve sonrasında uzmanlara görüş almak için sunulmuştur. Form, uzmanların öneri ve düzenlemeleri dikkate alınarak son haline getirilmiştir.

Geliştirilen bir diğer araç “Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği” dir. Rubrikte 4 kategori yer almaktadır. Bunlar; sosyal bilgiler ile ilgili terim veya kavram çeşitliliği, açıklamaları, resimleme ve görsel özellikleri, problem çözme becerisi özellikleridir. Kategoriler 0=yetersiz, 2=kısmen yeterli, 4=yeterli olarak üçlü dereceleme şeklinde puanlanmıştır. Rubrik’in kapsam geçerliliğini belirlemek için uzman görüşleri alınmış ve görüşleri değerlendirmek için Lawshe tekniği kullanılmıştır. Kapsam geçerliliği ile bir ölçüm aracının incelediği konunun tüm önemli yönlerini kapsayıp kapsamadığı

değerlendirilmektedir. Lawshe tekniğinin hesaplanmasında 4 madde için KGO değeri 1.00 ve KGİ değeri 1.00 olarak bulunmuştur. 5 uzman için istenilen KGO değerinin 0.99 dan büyük olması ve KGİ kritik değerinin ise 1.00 olması istenmektedir. Elde edilen bu sonuç kapsam geçerliğinin sağlandığını ve 4 maddenin her birinin uzmanlar tarafından uygun bulunarak rubriğin ölçülmek istenen konuyu kapsadığı anlamına gelmektedir.

İncelen resimli öykü kitaplarının 20 tanesi verilerin güvenilirliğini sağlama amacıyla başka bir uzman tarafından da değerlendirilmiştir. Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme formu için yapılan Miles ve Huberman uzlaşısı yüzdesi %91,67 bulunmuştur. Bu sonuç iki puanlayıcı arasındaki uyuşmanın yüksek olduğunu göstermektedir. Araştırmacılar, verileri aynı şekilde değerlendirme konusunda büyük ölçüde uzlaşmıştır. Uzlaşısı yüzdesinin yüksek çıkması, nitel araştırmalar için önem taşımaktadır. Yüksek uzlaşısı yüzdesi, verilerin doğru bir şekilde işlendiği ve sonuçların objektif bir şekilde değerlendirildiği anlamına gelmektedir.

Ayrıca Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği için puanlayıcılar arası güvenilirlik hesaplanması yapılmıştır. Sınıf-içi korelasyon hesaplamasında puanlayıcılar arası güvenilirlik 0.93 bulunmuştur. Bu sonuç puanlayıcılar arasındaki uyuşmanın mükemmel düzeyde olduğunu göstermektedir. Yüksek puanlayıcı güvenilirliği, elde edilen verilerin sonuçlarının güvenilir olduğunu ve puanlayıcılar arasında tutarlılık sağlandığını belirtmektedir. Bu durum değerlendirme sürecinin yapısal olarak güçlü olduğunu ve subjektif faktörlerin mümkün olduğunca az olduğunu gösteren önemli bir sonuçtur.

Aşağıda araştırma ile ilgili sonuçlara yer verilmiştir.

“Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu” na İlişkin Sonuçlar

“Resimli Çocuk Kitaplarını Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu” künye bilgileri (1) fiziksel özellikleri (2) içerik özellikleri (3) dil ve anlatım özellikleri (4) ve yardımcı bilgiler (5) olmak üzere toplam 5 bölüm altında toplanmıştır. Form Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2023) içerisinde yer alan 7 öğrenme alanının tamamını, öğrenme alanına ilişkin 17 alt dalı ve 18 adet değeri içermektedir. Bu forma dayalı olarak elde edilen sonuçlar şu şekildedir; kitaplar

fiziksel özellikleri açısından punto büyüklüğü olarak 176 kitap 20 punto, ciltleme açısından 159 kitap zımbalı, kitap boyutu olarak 147 kitap orta boy olarak tespit edilmiştir. 155 kitapta kâğıt yapısı olarak kuşe kağıdının tercih edildiği belirlenmiştir. 176 kitabın ince karton 21 kitabın ise mukavva kapaktan oluştuğu saptanmıştır. Resimli çocuk kitaplarında dil ve alan uzmanının birlikte yer aldığı kitapların sınırlı sayıda olduğu belirlenmiştir. Alanyazında Ertaş (2023) kitaplarda dayanıklılığın sağlanması ve kopmaların yaşanmaması için dikiş yöntemi ile yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Kırkgöz ve Diken (2019) yaptıkları araştırmada kâğıt türünde ışığı yansıtmayan, algılamayı güçleştirmeyen kâğıt türünün tercih edilmesi kuşe kâğıdın gözü yorduğu görüşüne yer vermişlerdir. Gönen vd (2012) yılında yapmış oldukları çalışmada inceledikleri kitaplarda %66,5 oranında zımba ve tamamına yakın olarak %95 oranında karton kapak kullanıldığını belirlemişlerdir. Buna göre; çalışma kapsamında incelenen kitapların kitap boyutu (orta) ve punto (20 ve üzeri) olarak alanyazında nitelikli olarak kabul edilen özellikleri karşıladığı söylenenebilir. Ancak bu kitapların ciltleme, kâğıt yapısı ve kapak özelliği açısından istenilen nitelikleri karşılamadığı anlaşılmıştır. Birçok yayinevi tarafından maddi kaygılar gözetilerek tercih edilen bu tasarım özellikleri okul öncesi resimli çocuk kitaplarında arzu edilen bir durum değildir. Bu sonuçlar kitapların fiziksel özellikleri bakımından nitelik olarak daha iyi kitaplara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

İçerik özelliklerine göre kitapların en çok 91 kitap ile birey ve toplum 59 kitap ile üretim, dağıtım ve tüketim alanını içerdiği tespit edilmiştir. Alt öğrenme dallarında ise 41 kitap iletişimi 35 kitap empati ve 32 kitap çevre okuryazarlığı öne çıkmıştır. Kitaplarda harita okuryazarlığı ile ilgili yalnızca bir alt dal tespit edilmiştir. Etkin vatandaşlık ile kültür ve miras öğrenme alanları 3 kitap ile sınırlı kalmıştır. Dedeoğlu, İnce ve Ulusoy-Ünlü (2021) yılında resimli çocuk kitapları üzerine kültürel analiz yaptıkları çalışmada kültür ve miras konusunda öğretmenlerin çocuk edebiyatı eseri bulmada zorlanacaklarını ifade etmişlerdir. Şimşek Çetin ve Akhan (2015) da konuyla ilgili olarak çalışmalarında okul öncesi dönemde ve programlarında sosyal bilim dallarından coğrafya, hukuk ve sosyoloji gibi alanların da yer alması gerektiğini ifade etmişlerdir. Coğrafya ile resimli çocuk kitapları etkileşimlerinin zaman içerisinde artması istenmektedir. Sosyal bilgiler denildiğinde akla ilk gelebilecek başlıklardan olan etkin vatandaşlık ile kültür ve miras bilim

dallarına yeterince ağırlık verilmemesi resimli çocuk kitaplarında sosyal bilgilerin henüz gömülü bir alan olarak kendisine yer bulduğunu düşündürmektedir.

İncelenen kitaplarda konu ve temalarda da benzer şekilde sonuçlara rastlanmıştır. Konu bakımından 32 kitap benzer ve farklı yönleri ele almıştır. Sadece 3 kitabın milli bayramlar konusuna yer verildiği tespit edilmiştir. Tema bakımından 30 kitap doğa gözlemciliği ve araştırmayı işlemiştir. Yalnızca 2 kitabın haklar temasını işlediği belirlenmiştir. Benzer olarak Bağçeli Kahraman, Kartal ve Yıldız (2020) yılında yapmış oldukları çalışmada çocuk haklarının bulunduğu daha fazla kitapların olması gerektiği önerisini sunarak haklar konusuna eğilim gösterilmesi konusundaki anlayışı derinleştirmiştir. İnsana, topluma yani yaşamın kendisine dair her türlü durumu konu edinen disiplinler arası bir alan olan sosyal bilgiler öğretiminin erken yaşlarda gerçekleştirilmesi için resimli çocuk kitaplarına kavram ve kazanımlarının aktarılması konusunda rolün büyük olduğu söylenebilir. Çalışmada daha çok gündelik yaşamla ilişkilendirilen sosyal bilgiler konu ve temalarının kitaplarda tercih edilmesi yazarların sosyal konular ile algılarının belirli başlıklarla sınırlı kaldığını düşündürmektedir.

Resimli çocuk kitaplarında konu ve temalar kadar değerlerin öğretilmesi ve yer alan değerlerin neler olduğunun da dikkatle incelenmesi gerekir. Çalışmada en çok 64 kitap ile sevgi değerinin üzerinde durulduğu tespit edilmiştir. Vatanseverlik değeri ise 1 kitapta saptanmıştır. Gül-Kazancı ve Atay (2018) 2014 yılına ait resimli çocuk kitaplarıyla yapmış oldukları çalışmada en fazla sevgi değerine yer verildiğini belirlemişlerdir. Dilek (2017) yılında yaptığı çalışmasında 0-6 yaşa yönelik 14 resimli çocuk kitabında vatanseverlik değerine yer vermediği bulgusunu edinmiştir. Bu bulgu çalışma için elde edilen sonuç bakımından vatanseverlik değerine kitaplarda rastlanılmadığını göstermektedir. Sevginin çocukların oyun oynarken, akranları veya birincil dereceden aile yakınlarıyla iletişim kurarken en çok iç içe oldukları değer olduğu söylenebilir.

Kitaplar dil anlatım özellikleri açısından değerlendirildiğinde 209 kitabın dilinin sade, 180 kitabın akıcı özellikte, 138 kitabın ise cümle yapısı olarak kurallı olduğu belirlenmiştir. 18 kitapta çocuk için uygunsuz kelimeler ve yargılar bulunduğu saptanmıştır. Bu kelimelerin içeriğinin bir karakterle veya olay durumuyla alay etme yönünde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bilgin (2011)'e göre kitaplardaki anlatımın akıcı ve çocuğun yaşı için uygun uzunluktaki paragraflardan

oluşması gerekmektedir. Erol, Balcı Elhakan ve Burulday (2021) canlı bir anlatım biçimine yer verilerek ve argo ile mecaz söyleşilerden kaçınılması gerektiğini çalışmalarında ifade etmişlerdir. Çalışmada örneklem olan 220 kitabın büyük oranda sade, akıcı, kurallı cümle yapısına sahip ve çocuğun gelişim düzeyine uygun şekilde olduğu anlaşılmıştır. Hikâyenin anlaşılır bir şekilde iletilmesi ve çocukların kitapla etkileşimini güçlendirmesi açısından dil anlatım özelliklerine dikkat edilmesi önemlidir. Bununla beraber kitaplarda az bir oranda olsa uygunsuz kelimeler ve yargıların yer almasının, çocuklar için üretilen kitaplara gösterilen hassasiyet ve özen ile yazar ve yayınevlerinin gün geçtikçe artışının aynı doğrultuda olmadığını göstermektedir. Bu durum eğer bir uzman desteği alınmadıysa çocuk kitaplarında karşılaşılabilecek uygunsuz kelimelere hazırlıklı olunması gerektiğine dikkat çekmektedir.

İncelenen kitaplarda 169 kitabın aile için rehber bilgi, 210 kitabın ise öğretmen için rehber bilgi konusunda eksik kaldığı saptanmıştır. Çalışma için incelenen kitaplarda konu, kavram- terimlerle ilgili kitap önünde ya da sonunda ek bilgiye yer veren az sayıda (5) kitap tespit edilmiştir. Gönen ve Aydos (2013) yılında yapmış oldukları çalışmada kitaplarda sözlük olmasının önemini vurgulamışlardır. Sözcük veya kavramlara kitap içerisinde yer verilse de açıklamalarıyla ilgili ek bilgilerin yer almaması yeni kavramlar öğretme ve kelime dağarcıklarını zenginleştirme konusunda istenilen amaca ulaşamayacağını bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Rehber bilgilerin yazara ve yazarın kitaplarına ilişkin yol gösterici olması özelliğiyle kitaplarda bu bilgilere yer verilmesinin son derece yararlı olduğu gözlemlenmiştir.

Geliştirilen Rubrik İçin Sonuçlar

“Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği” Aracının Sonuçları

“Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği” 4 kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler kavram çeşitliliği (1) kavramların açıklanması (2) sosyal bilgiler açısından resim ve görsellerin yer alması (3) sosyal bilgiler açısından problem çözme becerisi özellikleri (4) bakımından incelenmiştir. Rubrik 0 yetersiz 2 kısmen yeterli 4 yeterli olarak belirlenen puanlama sistemine göre oluşturulmuştur. 195 kitabın sosyal bilgiler ile ilgili terim veya kavram çeşitliliğinde 3 ila 5 kavrama yer vererek tam puan aldığı saptanmıştır.

Sosyal bilgiler ile ilgili kavramların açıklamasına yer veren yalnızca 5 kitap tespit edilmiştir. 135 kitap en az 3 resim ve görsele yer vererek rubriğin bu kategorisinden tam puan almıştır. 126 kitabın ise problem çözme becerisi özellikleri kategorisinden tam puan aldığı belirlenmiştir. Ülkemizde ve dünyada resimli çocuk kitaplarını sosyal bilgiler alanı açısından değerlendirme rubriğine yönelik benzer bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak alanyazında Demir ve Atasoy (2018) yapmış oldukları 5.sınıf ders kitaplarını incelemeye yönelik çalışmasında sözlük bölümünü yetersiz bulduğunu ifade etmiştir. Bu sonuç çalışmada kavramların açıklamalarına yer verilmemesinden duyulan eksikliğin altını çizmektedir. Problem çözme becerisi kategorisi çocukların toplumsal ilişkilerini düzenleme, karşılaştığı sorunları çözme ve olumlu iletişim kurma becerilerini desteklemesiyle ilişkilidir. Atış-Akyol ve Sunduvaç (2023) çalışmasında 180 resimli çocuk kitabını olumlu sosyal problem çözme becerileri bakımından incelemiştir. Bu kitaplarda araştırmacılar nedenini sormak, açıklamak ve farklı çözüm önerisi üretme konularıyla sıklıkla karşılaşmıştır. Rubrikteki problem çözme becerisi kategorisinin içeriğiyle çalışmanın konuları benzerdir. Söz konusu kitapların birçoğunun belirtilen kategorilerden yüksek puan alması resimli çocuk kitaplarında sosyal bilgiler konularına ait yeterlik düzeyi hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Sosyal bilgiler temaları açısından değerlendirme rubriğinden en fazla alınacak puan 16'dır. Bu rubrikten 16 puan alan 1 kitap tespit edilmiştir. Puan aralıklarının 8-12 aralığında yoğunluk gösterdikleri belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuçlar sayısal olarak istenilen nicelik için resimli çocuk kitapları özelinde sosyal bilgiler alanını içeren kitapların sayısının arttırılmasının faydalı olacağını düşündürmektedir. Çünkü resimli kitaplar karmaşık konuları daha açık ve anlaşılır hale getirmektedir. Harrington (2016) yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgilerin çocuk edebiyatı yoluyla birleştirilmesinin onların okuryazarlık ve sosyal bilgiler konusundaki anlayışlarını ilerletmek için etkili bir araç olduğunu ifade ederek söz konusu görüşü desteklemiştir. Sosyal bilgiler öğrenme alanları, alt dalları ve değerler olarak nihayetinde birçok alanı kapsamaktadır. Kitapların bu başlıkları kılavuz alarak çalışma alanlarını derinleştirmeleri ve alanla daha iç içe olmaları beklenmektedir. Kitaplar belirli konular ile sınırlılık göstermiş ve bu durum tek düzeliği ortaya çıkarmıştır. Yeşilyurt (2023) çalışmasında gelecek kuşaklarda kültürel miras bilinci oluşturmak için okul öncesi çocuk kitaplarında kültürel miras öğelerine yer verilmesi gerektiğini söyleyerek kültür ve miras bilim dalının önemini vurgulamıştır. Körükçü, Kapıkıran

ve Aral (2016) konuyla ilgili olarak yapmış oldukları 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarını incelemeye yönelik çalışmada yazar ve yayınevlerine toplumsal içerikli değerleri aktaran çocuk kitapları yazmalarını önermiştir. Suzuki vd (2015) çalışmasında resimli kitapların iklim değişikliği, dünya nüfusu gibi sosyal açıdan önemli belli konuları ele aldıklarını ancak savaş ve savaş gerçekliğine yönelik gibi konularda sosyal bilgiler dersleriyle karşılaştıklarında tereddütlerin yaşandığını ifade ederek kitaplarda neden barış değerine yer verilmediği sonucuyla ilgili olarak paralel bir sonuç göstermiştir.

5.2. Öneriler

Çalışmanın bu kısmında yazarlar ve yayınevlerine, bilim insanlarına, ebeveynlere ve eğitimcilere yönelik önerilere yer verilmiştir.

Yazarlar ve yayınevlerine yönelik öneriler

Resimli çocuk kitaplarında çocukların sosyal bilgilere karşı ilgi ve meraklarını oluşturmak için teknolojik gelişmeler, dünya ülkeleri, farklı kültürler, harita okuryazarlığı ve etkin vatandaşlık ile ilgili konulara daha fazla yer verilmesi önerilebilir.

Sosyal bilgiler alanı ile ilgili resimli çocuk kitaplarında özel terim ve kavramlarla ilgili açıklamalara hikâye içinde veya sonunda yer verilmesi, kitapta ayrıca bunun için bir sözlük bölümünün olması, öğretmen ve ebeveynler için rehber bilgiler olması konusunda yazarlar ve yayınevleri teşvik edilebilir.

Bilim insanlarına yönelik öneriler

Resimli çocuk kitaplarını sosyal bilimlerin her alt dalı özelinde detaylı inceleyen çalışmaların yapılması önerilebilir.

Sosyal bilgileri içeren okul öncesi döneme uygun resimli çocuk kitapları ile çocuklara bu alanla ilgili terim, değer ve kavramların öğretilmesine yönelik deneysel çalışmaların yapılması önerilebilir.

Ebeveynlere yönelik öneriler

Sosyal bilgileri içeren resimli çocuk kitaplarının birlikte nasıl okunduğunda verimli olacağına yönelik anne-babaların bilgilendirilmesi önerilebilir.

Eğitimcilere yönelik neriler

Eğitimcilerin sosyal bilgileri içeren resimli ocuk kitaplarını eğitim süreçlerinde daha sık kullanmaları önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, M., ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2), 605-626.
- Aktın, K. (2014). Okul öncesi dönemde sosyal bilgiler eğitimi: mesleklerin öğretimine yönelik bir durum çalışması. *Turkish Studies*, 9 (5), 139-155.
- Aktın, K., Karakaya, M., Türk, Z. ve Aslan, Y. (2015). Okul öncesi dönemde farklı kültürlerin öğretimine yönelik uygulamalı bir çalışma. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 258-277.
- Alleman, J. and Brophy, J. (2003). History is alive: Teaching young children about changes over time. *The Social Studies*, 94 (3), 107-110
- Alpay, M. (1980). Türk çocuk edebiyatı. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 8 (9), 167-191.
- Arıcı, M.R. (2023). *Sanat bilgisi ve estetik algıyı destekleyen resimli çocuk kitaplarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arıcı, M.R. ve Işıtan, S. (2021). Göç ve mülteci konulu resimli çocuk kitaplarının incelenmesi. Türkiye’de ve Dünyada göçmen eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(1), 683-713.
- Arslan, E. (2016). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilgiler. Dursun Dilek (Ed.) Sosyal Bilgiler Eğitimi içinde. (s.4-18). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Atış-Akyol, N., ve Sunduvaç, H. (2023). Resimli Çocuk Kitaplarında Sosyal Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 12(3): 630-637.
- Avcı, N., Güner, K. A. ve Dilek, A. (2014). Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı. Ayşe Turla (Ed.). *Okul öncesi dönemde edebiyat türleri ve özel temalar*. (s. 215). Ankara: Hedef Yayıncılık
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 19-35.
- Ayre, C., and Scally A. J. (2014). Critical values for Lawshe’s content validity ratio: revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47 (1), 79–86
- Bağçeli Kahraman, P., Kartal, T. ve Yıldız, S. (2020). Resimli çocuk kitaplarında çocuk hakları. *Çocuk Edebiyat Ve Dil Eğitimi Dergisi*, 3 (2), 138-163.
- Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-14.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 368-388.

- Başaran, M., Çelik, N., ve Güngör Aytar, A. (2021). Resimli çocuk kitaplarının olumsuz öğeler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41 (2), 1247-1272.
- Bayhan, P. ve Bencik, S. (2010). Bank street yaklaşımının (gelişimsel etkileşim yaklaşımı) ilkeler, program ve eğitimci açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 33 (149), 80-88.
- Bilgin, H. (2011). *5-6 yaş çocuklarına yönelik 1990-2010 yılları arasında basılan resimli kitapların çocuğa görelilik kavramına göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bozkurt, M. (2021). Resimli çocuk kitaplarında çevre sorunları: Çevreci öyküler serisi. *Journal F World Of Turks*, 13(3),101-124.
- Bronfenbrenner, U. and Morris, P.A. (2006). The bioecological model of human development. In W. Damon ve R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology, Theoretical models of human development* (pp. 793-828). New York: John Wiley
- Büyükalın, F.S. ve Harmankaya, T. (2019). Ödüllü resimli çocuk kitaplarında çocuk haklarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 1, 769-791.
- Candemir, B., Tunç, Y., Açar, D. ve Sağlam, M. (2022). Alternatif eğitim yaklaşımlarında değerler eğitimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32 (3), 951-966.
- Carlson, A.D. (1995). Letters, numbers, shapes & Colors: Getting a grasp on concept books. *School Library Journal*, 41 (5), 30-33.
- Ceylan, M. ve Korkmaz, H. (2021). Çoğulculuk ve sosyal bilgiler dersi öğretim programları (1924-2018): Eleştirel bir analiz. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12 (2), 469-499.
- Crabtree, B.F. and Miller, W.L. (1999). *Doing qualitative research*. Sage publications.
- Creswell, J.W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (Çvv.: S.B. Demir ve M. Bütün). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelik, M. (2014). Öğrenme çocuk ile büyür: erken çocukluk eğitiminde Waldorf yaklaşımı. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 39-51.
- Çetin, H. (2021). Resimli çocuk kitaplarında resim-metin ilişkileri ve bazı sınıflandırmaların değerlendirilmesi: Bir meta-sentez çalışması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23 (2), 533-545.
- Çiydem, E., ve Kaymakçı, S. (2021). Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin yönelimi üzerine bir değerlendirme. *İnsan ve İnsan*, 8 (27), 179-207.
- Dedeoğlu, H., İnce, N. B. ve Ulusoy Ünlü, A. (2021). Türkiye’de yayımlanmış resimli çocuk kitapları üzerine kültürel bir analiz. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 561-576.
- Demir, S.B. ve Akengin, H. (2014). *Hikâyelerle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Demir, Y. ve Atasoy, E. (2018). 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının (2017) değerlendirilmesi. *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (2), 753-780
- Demircan, C. (2006). TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1)
- Deniz, A. (2022). Erken çocukluk dönemi resimli çocuk kitapları. (Ed. Kahraman, P, Bayraktar, V.) *Erken çocukluk dönemi edebiyatı* içinde (ss. 97-130). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Deniz, A. ve Gönen, M. S. (2020). Resimli öykü kitaplarını değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4 (2), 88-116
- Dere, İ. ve Kıral, N. Z. (2022). Türkiye’de sosyal bilgilerin yakın tarihi: 24 yıllık tecrübe (1998-2022). *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 6 (2), 206-224.
- Deveci, H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (28), 1-19.
- Dilek, D. ve Yapıcı, G (2005). The USE of stories in the teaching of history. *International Journal of Historical Learning, Teaching and Research*, 5 (2), 1-12.
- Dilek, A. (2017). Feridun Oral’ın Resimli Hikâye Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(33), 61-86.
- Dilidüzgün, S. (2006). *Türkiye’de çocuk edebiyatına bakışlar ve çağdaş çocuk edebiyatı*. Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Kurultayı Bildirileri içinde (ss. 27-47). İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayını.
- Doğan, B. ve Aydos, E. H. (2023). TÜBİTAK çocuk hakları serisi kitaplarının konu, tema, ileti, yazınsal ve eğitsel ilkeler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (3), 458-467.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Cemil ÖZTÜRK; Dursun DİLEK (Editörler). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*.(15-46).Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 77-96.
- Dowhower, S. (1997). Wordless books: Promise and possibilities, a genre come of age. In *Yearbook of the American reading forum* (pp. 57-79). Logan, UT: American Reading Forum.
- Duke, N.K. (2009). *Informational text and young children: When, why, what, where, and how*. National Geographic Learning: Best Practices in Science Education.
- Epstein, A. S. (2014). Preschool: Social studies in preschool? Yes!, *Young Children*, 69 (1), 78-83.

- Erol, F.Z., Balcı Elhakan, G. ve Burulday, V. (2021). 3-6 yaş dönemindeki resimli çocuk kitaplarının iç ve dış yapı özelliklerinin incelenmesi. *Akademik Matbuat*, 5(1), 115-130.
- Ertaş, Ö.N. (2023). Resimli hikâye kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özelliklerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 52 (240), 3009-3032.
- Feez, S. (2011). *Montessori National Curriculum*. Avustralya: Squarepsace.
- Fingon, J.C. (1995). Reading and creating counting books. *The Reading Teacher*, 49 (1), 77-79.
- Frank-Stromberg, M., and Olsen, S. J. (2004). Instruments for clinical health-care research. London, England: Jones & Bartlett.
- Gainsley, S. and Neill, P. (2018). Defining social studies in early childhood. *High Scope*, 29 (1), 16-17
- Gençer, G. (2021). “Küçük Kara Balık” ve “Bilenler Bilmeyenlere Anlatsın” çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmesi. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı Türkçe Öğretimi Özel Sayısı, 1-13.
- Gönen, M., Uygun, M., Erdoğan, Ö. ve Katrancı, M. (2012). Resimli çocuk kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 42 (196), 258-272.
- Gönen, M., ve Aydos, E. H. (2013). Resimli Çocuk Kitaplarının İçerik ve Fiziki Özelliklerinin İncelenmesi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(1)*.
- Gönen, M., Uludağ, G., Tanrıbuyurdu, E.F. ve Tüfekçi, E. (2014). 0-3 yaş çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarının özelliklerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (29-1), 1-15.
- Gönen, M., Karakuş, H., Uysal, H., Kehci, A., Ulutaş, Z. ve Kahve, Ö. (2016). Resimli çocuk kitaplarının içerik ve resimleme özelliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (4), 724-735
- Gül, Y. (2008). Meşrutiyet’ten günümüze okul öncesi eğitim. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (1) , 269-278.
- Güler, T. ve Tuğrul, B. (2007). Okul öncesi çocuklarına yönelik sosyal çalışma alanında tarih ve coğrafya eğitimi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (33), 29-35.
- Gül-Kazancı, M. ve Atay, M. (2018). *Resimli çocuk kitaplarında değerler analizi: 2000-2007 yılları arasında basılmış kitaplar üzerine karşılaştırmalı bir çalışma*. (Köksal, D. ve Ataç, A. Eds). 8. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresi Tam Metin Kitabı. (ss. 33-39). Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Derneği.
- Günel, D.E. (2023). *Okul öncesi eğitim döneminde sosyal bilgiler öğretimiyle ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Güven, G. (2022). Erken çocukluk dönemi edebiyatı yapıtlarında bulunması gereken özellikler. Kahraman, (Ed. P. Bayraktar) *Erken çocukluk dönemi edebiyatı* içinde (s.62-77). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Harrington, J. M. (2016). "We're all kids!" Picture Books and Cultural Awareness. *The Social Studies*, 107(6), 244-256.
- Işıtan, S. (2005). *Resimli Çocuk Kitaplarının Benlik Kavramıyla İlgili Konuları İçermesi Yönünden İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Işıtan, S. (2016). Özel Amaçla Yazılmış Çocuk Kitapları. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(4), 471-492.
- Jalongo, M.R., Dragich, D. and Conrad, N.K. (2002). Using wordless picture books to support emergent literacy. *Early Childhood Education Journal*, 29, 167–177.
- Jorgensen, G.C. (2014). Social Studies Curriculum Migration: Confronting Challenges in the 21st Century. Ross, E. W. (Ed.). *The social studies curriculum: Purposes, problems, and possibilities*. New York: State University of New York Press.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40 (187), 138-145.
- Karagöz, B. (2018). The historical development of children's literature in Turkey. *Universal Journal of Educational Research*, 6(5), 848-856.
- Karapınar, A., ve Balım, A. G. (2023). Işığın Madde ile Etkileşimi Ünitesine Yönelik Kavramsal Anlama Testi Geliştirme Çalışması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*(57), 1646-1668.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasu-Avcı, E., Faiz, M. ve Turan, S. (2020). Etkili vatandaşlık eğitiminde değerler eğitimi: Sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşünceleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18 (39), 263-229
- Karatay, H. (2007). Dil Edinim ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (3) , 463-477.
- Karatay, H. (2016). Çocuk edebiyatı metinlerde bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (Ed.), Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı içinde (s. 81- 129). Grafiker Yayınları.
- Kardaş, C. ve Alp, D. (2013). *Çocuk edebiyatı ve medya*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Kaya, E. ve Öner, G. (2017). Reconsidering social studies course in the axis of socialization and integrated education on its age of 100 . *Anadolu University Journal of Education Faculty* ,1 (2), 1-25 .
- Kelemen, G. (2016). *High scope approach to preschool*. Proceedings of Social and Behavioural Sciences (EpSBS).
- Kemple, K. M. (2017). Social Studies, social competence and citizenship in early childhood education: Developmental principles guide appropriate practice. *Early Childhood Education Journal*, 45 (5), 621-627.

- Kılıç, Z. , Değirmenci, Ş., Ünsal, F.Ö. ve Uyanık Balat, G. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarında yer alan temel kavramların incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 424-441 .
- Kılınççı, E. ve Can, B. (2020). Resimli çocuk kitaplarındaki karakterlerin sosyal ve duygusal beceriler yönünden incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (3), 1216-1234.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 170-189.
- Kırkgöz, S. ve Diken, İ. (2019). Özel gereksinimli kahramanı bulunan resimli çocuk kitaplarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3 (2),493-513.
- Koo TK, and Li MY. A (2016). Guideline of Selecting and Reporting Intraclass Correlation Coefficients for Reliability Research. 15(2):155-63
- Koyuncuoğlu, A. (2021). Çocuk edebiyatının Dünya'daki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi. *Spor, Eğitim ve Çocuk*, 1 (1), 1-16.
- Körükçü, Ö., Acun Kapıkıran, N., & Aral, N. (2016). Resimli Çocuk Kitaplarında Schwartz'ın Modeline Göre Değerlerin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(38), 133-151.
- Kucirkova, N. (2019). Children's reading with digital books: Past moving quickly to the future. *Child Development Perspectives*, 13(4), 208-214.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*, 28(4), 563-575.
- Mardi, H.Ö. (2006). *Çocuk kitapları resimlemede karakter yaratma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Matulka, D.I. (2008). *A picturebook primer: Understanding and using picturebooks*. America: Greenwood Publishing Group.
- MEB (2005). *Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 2005 sosyal bilgiler 6.- 7. sınıflar programı*. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi
- MEB (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi.
- MEB (2017). *Hayat bilgisi öğretim programı (1., 2. ve 3. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: TTKB Yayınları.
- MEB (2023). *Sosyal bilgiler öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: TTKB Yayınları.
- MEB (2024). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi.
- McGraw, K. O., and Wong, S. P. (1996). Forming inferences about some intraclass correlation coefficients. *Psychological Methods*, 1(1), 30-46.
- Melendez, W.R., Beck, V. and Fletcher, M. (2000). *Teaching social studies in early education*. USA: Thomson Learning.

- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. New York: Sage Publications, Inc.
- Mindes, G. and Donovan, M. (2001). *Building character: Five enduring themes for a stronger early childhood curriculum*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon
- Mindes, G. (2005). Social studies in today's early childhood curriculum. *Young Children*, 60 (5), 1-8.
- Mindes, G. (2008). *Teaching young children social studies*. USA: Rowmanve Littlefield Education.
- Mindes, G. (2014). *Social studies for young children: Preschool and primary curriculum anchor* (2nd Ed.). USA: Rowmanve Littlefield Education
- More, C.M. (2012). Social stories and young children: Strategies for teachers. *Intervention in School and Clinic*, 47(3), 167-174.
- NAEYC (2019). *Early learning program accreditation standards and assessment Items*. Washington.
- National Curriculum Standards for Social Studies (NCSS). (1994). *Curriculum standards for social studies: Expectations for excellence*. Washington, DC. Erişim Adresi: <https://www.socialstudies.org/standards/introduction> Erişim Tarihi: 01.06.2012
- Naylor, D. T. and Diem, R. (2001). *Elementary and middle school social studies*. London: Mc Graw Hill.
- NCSS (1994). Curriculum standards for social studies: Expectations of excellence. Washington DC: National Council for the Social Studies.
- Neydim, N. (2020). Çocuk edebiyatı klasiklerinde çeviri yaklaşımları: Uyarlama, yeniden yazma, kültürel müdahale. *Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 19, 851-858.
- Odabaşı, B. ve Kuruyer, H. G. (2022). Okuduğunu Anlama Kalibrasyon Ölçeği-çocuk ve uygulayıcı formunun geliştirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(2), 454-474.
- Oktay, A. (1990). Türkiye'de okul öncesi eğitim. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 151-160.
- Oktay, A. (2005), 21. yüzyıla girerken dünyada yaşanan değişimler ve erken çocukluk eğitimi. (Ed. M. Sevinç). içinde *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar* (ss. 18-30). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Orhan, M. ve Pilav, S. (2021). TÜBİTAK çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı yönünden incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11 (1) , 371-390.
- Öner, D. ve Yiğit, E. Ö. (2021). Okul öncesinde sosyal bilgiler eğitimine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5 (1), 191-215.
- Öntaş, T., Çarıkçı, S. ve Arkan Sezgin, K. (2021). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersinin okul öncesine yansımaları. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5 (2) , 454-471.

- Pekdoğan, S. (2012). Reggio Emilia yaklaşımı üzerine bir çalışma. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 237-246.
- Pekdoğan, S. (2017). 3-6 Yaş Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Resimli Çocuk Kitabı Seçimi Ölçütlerinin İncelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*(71), 315-326.
- Pennart, G. (2011). *Müzisyen İnek Sırma*. (Çeviren: Aslı Motchane). Ankara: Kır Çiçeği Yayınları.
- Rachmah, H., Erhamwilda. and Tsaur M. (2019). Social studies learning model for early childhood. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 14 (11), 124-131.
- Rawson, Boland and Rose (t.y) *Some guidelines for developing a global Waldorf curriculum locally: A generative approach*. Learning Community Partners.
- Reid-Walsh, J. (2017). *Interactive books: Playful media before pop-ups*. Routledge.
- Reynolds, K. (2011). *Children's literature: A very short introduction. An outline history of publishing for children in English*. New York: Oxford University Press Inc.
- Rogers, T. (1999). Literary theory and children's literature: Interpreting ourselves and our worlds. *Theory Into Practice*, 38 (3), 138-146.
- Rosenberg, A.R. (2020). Social studies in early childhood education and care: a scoping review focusing on diversity. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 21 (4), 312-324.
- Russel, D. (1995). *Literature for children*. New York: Longman.
- Santin, F. and Torruella, F. (2017). Reggio Emilia: An essential tool to develop critical thinking in early childhood. *Journal of New Approaches in Educational Research*, 6(1), 50-56.
- Sever, S. (2006). Çocukla yazınsal iletişim. içinde *Çocuk ve ilköğretim edebiyatı kurultayı bildirileri* (ss. 21-35). İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayını.
- Sever, S., Dilidüzgün, S., Öztürk, A. ve Adıgüzel Ö. (2002). *Okul öncesi dönemdeki çocuklara seslenen kitaplarda bulunması gereken temel özellikler. Açıköğretim Fakültesi okul öncesi öğretmenliği lisans programı çocuk edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, No.1420.
- Sınar, A. (2006). Türkiye'de çocuk edebiyatı çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7, 175-226.
- Somuncuoğlu Özet, G. (2020). Çocuk edebiyatında sanat ve değerler eğitiminin sorgulanması. *Türkoloji Dergisi*, 24 (2) , 205-216.
- Sönmez, Ö. F. ve Kılıçoğlu, G. (2016). Değerlendirme boyutu ile sosyal bilgiler programları (1924-2005). *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 36-49.
- Sözer, E. (2008). Sosyal bilgiler dersinin tanımı, kapsamı ve ilköğretim programındaki yeri. Ş. Yaşar (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.41-55). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Suzuki, T., Huss, J., Fiehn, B., and Spencer, R. M. (2015). Realities Of War: Using Picture Books To Teach The Social Effects Of Armed Conflicts. *Multicultural Education*, 22, 54-58.

- Şahin, G. (2014). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında görsel bir uyaran olarak resim. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(3), 1309-1324.
- Şimşek-Çetin, Ö. ve Akhan, N. E. (2015). Okul öncesi öğretmen adaylarının sosyal bilimler hakkındaki görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (37), 816-828.
- Taşkın, N. (2018). Erken çocukluk eğitime giriş. (Ed.G. Haktanır). içinde *Erken çocukluk eğitime temel olan bazı görüşler* (ss.67-68). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tuncer, N. (2000). Bir tür olarak resimli kitap nedir? Kaç türlü resimli kitap vardır? Hangi yaşa hangi tür resimli kitap uygundur? (Yay. Hazl. M. Ruhi Şirin) *Çocuk edebiyatı içinde* (ss202-204). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tunçeli, H.İ. ve Zembat, R. (2017). Erken çocukluk döneminde gelişimin değerlendirilmesi ve önemi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3 (3), 1-12 .
- Turla, A. (2015). *Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı*. Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Uçuş Güldalı, Ş. (2017). Sosyal bilgileri okul öncesi dönem çocuklarıyla deneyimlemek: erken çocukluk döneminde sosyal bilgiler eğitiminin önemini gözden geçirme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (3) , 1122-1151.
- Uğur, A., Coşkun Keskin, S. ve Şenel, T. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2018 sosyal bilgiler öğretim programına yönelik görüşleri. *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim*, 3 (1), 17-37.
- UNICEF (2003). The State Of The World's Children. Erişim Tarihi:26.04.2016. <https://www.unicef.org/sowc03/contents/pdf/SOWC03-eng.pdf>.
- Uniyal, A., Mandakini, D. and Chamoli, A. (2021). An overview of children's story book illustration. *Webology*, 18(1), 1340-1347
- Utah State Office of Education (2013). Utah's early childhood core standards. Salt Lake City. UT: Utah State Printing.
- Wallace, M. C. (2005). *Social studies-all day, every day in the early childhood classroom*. USA: Thomson Delmar Learning.
- Willoughby, D., Evans, M.A. and Nowak, S. (2015). Do ABC eBooks boost engagement and learning in preschoolers? An experimental study comparing eBooks with paper ABC and storybook controls. *Computers & Education*, 82, 107-117.
- Winsor, C.B. (2015). *The bank street program*. Child Growth and Learning in Social Studies Experiences.
- Yalçın, A. ve Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12 (3), 842-873.
- Yaşar, M.C. ve İnal, G., ve Uyanık, Ö. ve Yazıcı, H. (2012) Okul öncesi dönemde coğrafya eğitimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (39), 75-87

- Yavuz, D. (2019). Çocuk edebiyatı ve kültürel semboller. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (4) , 175-184.
- Yeşilyurt, S., ve Çapraz, C. (2018). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kullanılan Kapsam Geçerliği İçin Bir Yol Haritası. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 251-264.
- Yeşilyurt, H. (2023). Examination Of Cultural Heritage Items in Preschool Children's Picture Books. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 6 (1), 147-156.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

EK 1- Bulgular ve Yorum Kısımında Örnek Verilen Kitap Listesi

Kitap Adı	Yazarı	Varsa Çeviri Yapan	Resimleyen	Yayınevi	Basım Yılı
Dünya Seyahati	Ivan Mata	Ayşe Caner	Ivan Mata	Yeni İnsan	2020
Bir Sonbahar Günü	Ezgi Avcı Esmâ Uçar Baltaş Kübra Sönmez Melek Karaboğa Zübeyde Cömert (MEB)	-	Merve Sarı	MEB	2020
Evinden Uzakta (Mülteci)	Pimm Van Hest	Öznel Akdik İşli	Aron Dijkstra	Gergedan	2017
Yolculuk	Francesca Sanna	Zeynep Sevde	Francesca Sanna	Taze Kitap	2016
Peren ile Dedesi Alışverişte	Pınar Sur	-	Gonca Mine Çelik	Kuzey Işığı	2018
Zoe Zor Öğreniyor	Marie-Claude Fortin	Yalçın Varnalı	Lou Beachesne	Yapı Kredi Yayınları	2015
En İyisini Ben Bilirim!	Ariane Hoffman Maniyar	Burcu Ural Kopan	Ariane Hoffman Mayer	Marsık	2019
Eskiler Alırım!	Sevim Ak	-	Mustafa Delioğlu	Can Çocuk	2009
Lilo'nun Sergisi	Özlem Doğan	-	Merve Akman	Fam Yayınları	2021
Leo Sevgiyi Öğreniyor	Jane Whelen Banks	Hasret Konur Batdal	Jane Whelen Banks	Sola Kidz	2021
Kütüphane Faresi: Dünya Seyahati	Daniel Kirk	Handan Sağlanmak	Daniel Kirk	Final Kültür Sanat Yayınları	2015
Dedemin Madalyası	Hümeyra Bektaş, Meral Canoğlu Cantürk, Eser	-	Zeynep Yeşilmen	Erdem Yayınları	2011

	Ünalan Şenler				
Doktor Deniz	Felicity Brooks	-	Jo Litchfield	Mikado Çocuk	2014
Mustafa Kemal Atatürk ve Doğa	Yılmaz Özdil	-	Nalan Alaca	Kırmızı Kedi Çocuk	2018
Değnek Adam	Julia Donaldson	Nevin Avan Özdemir	Axel Scheffler	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları	2021
O Büyük Ağaç	Petter Lidbeck	Ali Arda	İstanbul Çizim Atölyesi	Ayrıntı Yayınları	2011
Atatürk Olmak	Aytül Akal	-	Ayşın Delibaş Eroğlu	Uçanbalk	2023
Kardeş Kirazlar Kiko ile Kiki	Eda Gökçen İzleyen	-	Bala Erfidan	Martı Çocuk	2021
Balıkçı Kız Gökнар	Hilal Çakır	-	Hamidenur Menteş	Pötikare	2022
Badem Gözlüm	Aysel Gürmen	-	Serap Deliorman	Timaş	2014
Memleketim Mardin	Berrin Tercan Ebru Akgün Emine Özdemir Gözde Pergel Nimet Rifaioğlu	-	Özgül Önalın	MEB	2022
Bozkır	Songül Vurdu	-	Çiçek Köse	Mavi Pencere	2013
Başka Bir Yerde Yaşasaydım	Constance Orbeck-Nilssen	Akın Düzakın	Akın Düzakın	Abm Çocuk ve İlk Gençlik Yayınları	2017
Elim Sende: Bizim Suyumuz	Özden Özer Müge Ovacık	-	Refika Nur Tuncay Mustafa Şahin	Gendaş	-
Nele Kavga Etmekten Hoşlanmıyor	Usch Luhn	Alisa Candan Karsu	Carola Sturm	Çocuk Gezegeni	2018
Elif Asla Yabancılarla Gitmez	Liane Schneider	Aylin Gergin	Annette Steinhauer	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları	2021

EK 2- Ölçme Araçlarına İlişkin Örnek Maddeler

Resimli Çocuk Kitapları Sosyal Bilgiler Açısından Ön İnceleme Formu

Kitap No:

Sosyal bilgiler ile ilgili temaları;

İçermiyor **Doğrudan İçeriyor** **Dolaylı Olarak İçeriyor**

Buradan sonraki kısımda “sosyal bilgiler ile ilgili temaları *doğrudan ve dolaylı olarak içeren kitapları* kapsamaktadır.”

Künye Bilgileri	
Kitabın Türü	Yerli ☐ Çeviri ☐
Yaş grubu	Belirtilmiş ☐ Belirtilmemiş ☐

Kitabın İçerik Özellikleri	
Kitabın Kurgu Özelliği	Hayali Kurgu ☐ Gerçekçi Kurgu ☐
Kitabın Konusu	
Kitabın Teması	

“Resimli Kitapları Sosyal Bilgiler Temaları Açısından Değerlendirme Rubriği”

Madde	Puan
Sosyal Bilgiler ile ilgili terim veya kavram çeşitliliği	

RUBRİĞİN PUANLANMASI

	4 (Yeterli)	2 (Kısmen Yeterli)	0 (Yetersiz)
Sosyal Bilgiler ile ilgili terim veya kavram çeşitliliği	Kitapta sosyal bilgilerin bilim ve alt bilim alanlarıyla ilişkili en az 3-5 kavram ve/veya terim vardır.	Kitapta sosyal bilgilerin bilim ve alt bilim alanlarıyla ilişkili kavram ve/veya terim çeşitliliği 1-3 ile arasındadır.	Kitapta sosyal bilgilerin bilim ve alt bilim alanlarıyla ilişkili kavram ve/veya terim yoktur.

